

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ ІЗ ОПОВІДАННЯМИ ПРО
ІНКЛЮЗИВНІСТЬ (ЗА ЗБІРКОЮ «TERRA ІНКЛЮЗІЯ»)
В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ**
Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 610 групи

Крамарюк Мішель-Руслана Русланівна

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Гордійчук О.Є.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 4/1 від 16 листопада 2021 р*

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи ознайомлення молодших школярів із оповіданнями про інклюзивність в новій українській школі.....	5
1.1. Аналіз сучасного стану впровадження інклюзивної освіти в Україні.....	5
1.2. Характеристика змісту та особливостей збірки оповідань «Terra інклюзія».....	16
1.3. Констатувальне дослідження стану ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в новій українській школі.....	23
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. Особливості ознайомлення молодших школярів із оповідання про інклюзивність (за збіркою «Terra інклюзія») в новій українській школі.....	38
2.1. Розробка методичного інструментарію ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність.....	38
2.2. Використання виховного потенціалу збірки оповідань «Terra інклюзія»...	42
2.3. Аналіз досвіду ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в новій українській школі.....	56
Висновки до розділу 2.....	59
Загальні висновки.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Категорія «інклюзивна освіта» нова і не зовсім зрозуміла нашому суспільству. Довгий час в країні вважалося, що діти з фізичними та розумовими вадами повинні вчитися в спеціалізованих навчальних закладах. Для них закрили загальноосвітні школи, і, як наслідок, відсутність досвіду взаємодії з особливою категорією людей призвело до ряду дискримінації в державі. Люди з особливими освітніми потребами, як і раніше сидять вдома в чотирьох стінах і отримують так зване «індивідуальне навчання». Не всі учні знають, як поводитись з конкретним учнем, взаємодіяти з ним і часто виявляють зухвалість, неповага, невігластво, пригнічення і жалість. Така модель взаємодії українців малоефективна, особливо коли мова йде про бажання України приєднатися до Європейського Союзу і стати країною, де кожен повинен мати вільний доступ до освіти і можливість долучитися до життя країни.

Стан дослідження проблеми Вчені-дослідники (Д. Елен, С. Кей, А. А. Колупаєва, І.О. Калініченко, В. В. Миргородський та Л. В. Нижник та інші фахівці в галузі інклюзивної освіти) показують, що є значний прогрес у психічному розвитку дитини з обмеженими можливостями, коли вона перебуває в групі здорових однолітків.

Мета дослідження полягає в теоретичному дослідженні стану та практичному виокремленні особливостей ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність (за збіркою оповідань «Тетта інклюзія») в Новій українській школі.

Відповідно до мети було визначено наступні **завдання дослідження:**

- Здійснити аналіз сучасного стану впровадження інклюзивної освіти в Україні.
- Охарактеризувати зміст та особливості збірки оповідань «Тетта інклюзія».
- Провести констатувальне дослідження стану ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в Новій українській школі.

•Виокремити особливості ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність збірки оповідань «Terra інклюзія» в Новій українській школі.

Об’єкт дослідження – ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність.

Предмет дослідження – особливості ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність (за збіркою оповідань «Terra інклюзія») в Новій українській школі.

Методи дослідження.

Для досягнення мети та розв’язання поставлених завдань використано такі теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, систематизація, класифікація, порівняння, узагальнення, та практичні: спостереження, опитування.

Теоретичне та практичне значення дослідження Отримані дані можна використовувати для подальшої роботи з метою вивчення та формування у молодших школярів уявлення про інклюзивну освіту в інших школах України за допомогою оповідань.

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи ознайомлення молодших школярів із оповіданнями про інклюзивність в новій українській школі

1.1. Аналіз сучасного стану впровадження інклюзивної освіти в Україні

В цьому параграфі ми аналізуємо стан впровадженні інклюзивної освіти. Останнім часом в Україні гостро постає питання інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній процес. Особливо в контексті тих змін, що відбуваються сьогодні в освіті. Адже кожна людина має право на отримання повноцінної загальної середньої освіти. Статистика в Україні нажаль невтішна. І свідчить про те, що з кожним роком кількість дітей з особливими порушеннями фізичних чи розумового розвитку дедалі збільшується. Забезпечення для таких дітей інклюзивного навчання дає їм змогу вивчати шкільні предмети на належному рівні і підготуватися до свідомого і самостійного життя і самостійного вирішення різноманітних життєвих ситуацій. В процесі такого навчання вчитель може роздивитися пізнавальні інтереси учнів з особливими освітніми потребами та активізувати його мислення, підтримати пізнавальні інтереси, створити такі умови навчальної діяльності, які сприятимуть формування й задоволення потреб учня у спілкуванні, самореалізації досягнення успіху. В Україні на державному рівні приймаються положення та законодавчі активи, що забезпечують і гарантують отримання якісної освіти учням з особливостями. Інклюзивна освіта запроваджується в багатьох загальноосвітніх школах, садочках в містечках і районах, визначаючи цей напрямок, як найбільш прогресивний в освітній політиці. Метою інклюзивного навчання є забезпечення повноцінного й гідного життя людини з особливостями психофізичного розвитку. Підготовка їх до активної участі в житті суспільства, включення в соціальні відносини [52].

На заміну спеціалізованому навчанню прийшли нові форми здобуття, нові прогресивні форми освіти - інтеграція та інклюзія. Інтеграції в освіті - це одна з

форм навчання, при якій учні з особливостями освітніми у звичайних класах. Разом з іншими дітьми і якийсь час - окремо, в умовах особливим чином організованого освітнього процесу, де їм надаються встановлені освітні послуги, медична, психологічна, педагогічна та соціальна індивідуалізована допомога. Життя дітей з особливими освітніми потребами має бути максимально комфортним так як вони мають такі самі права, як і всі члени суспільства [52]. Тому таких особливих дітей потрібно з раннього віку долучити до звичайного сформованого загальноосвітнього процесу.

Але впровадження інтегрованого навчання дає право не всім дітям з особливостями розвитку навчання в масових загальноосвітніх закладах, що порушує права кожної людини, незалежно від її здібностей і можливостей, на здобуття освітніх послуг за місцем проживання. Інклюзія дає можливість кожному члену суспільства зробити свій вибір з усіх аспектів повсякденного життя, дозволяє кожній людині повноправно брати участь в житті суспільства згідно з її бажанням. Така освіта ґрунтується на принципі забезпечення основного права здобування її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [6]. Всі діти здатні вчитися потрібно лише враховувати їх потреби та індивідуальність кожної дитини. Інклюзія стала найбільш доступними засобами освіти внаслідок пристосування до різних потреб всіх дітей. Кожна дитина, незалежно від своїх особливостей повинна мати можливість реалізувати своє право на навчання в будь якому типі освітнього закладу і отримати при цьому гідну та якісну освіту [52].

В теперішній час в Україні зареєстровано багато людей, а в тому числі і дітей до 18 років з особливостями розвитку. І всі ці діти потребують не тільки батьківської любові, але і захисту їх прав на щасливе дитинство, на освіту і розвиток відповідно їх можливостями і на повноцінне життя в суспільстві.

Наша країна поступово та неухильно рухається до визнання міжнародних норм рівності прав людей з особливими освітніми потребами. На законодавчому рівні вводять нові норми соціального захисту дітей з

особливими потребами: часткове, або повне забезпечення за рахунок держави, забезпечення безкоштовним гарячим харчуванням в загальноосвітніх закладах дітей які потребують соціальної допомоги і які навчаються в спеціальних і інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів. Таким чином, ідеї інклюзії стають повсякденною освітньою практикою. Інклюзія в освіті України це визнання того, що люди з обмеженими можливостями мають бути визнані в соціумі.

Така освіта має сформувати суспільну думку, яка стверджує індивідуальний підхід до потреб кожної "особливої" дитини. Інклюзивна освіта в Україні намагається розробити гнучкий підхід до освіти дітей з особливостями розвитку, забезпечуючи їх інтеграцію в суспільство однолітків.

В інклюзивній освіті можливо визначити вісім принципів [49]:

- Цінність людини не залежить від його здібностей досягнень;
- Кожна людина здатна відчувати і думати;
- Кожна людина має право на спілкування і бути почутою;
- Всі люди потребують один одного;
- Справжня освіта має здійснюватися тільки в контексті реальної взаємовідношень;
- Усі люди потребують підтримки і дружби однолітків;
- Для всіх навчаючих ся досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, ніж у тому, що не можуть;
- Різноманітність підсилює усі аспекти життя людини.

На жаль системі освіти у нас чимало проблем і тому особливі діти вчаться в звичайних школах в основному завдяки професійній творчості педагога. Але педагоги навіть без спеціальних засобів намагаються включити дитину в клас.

Україна дуже різноманітна і інклюзія в ній теж різна. В великих містах, наприклад, є великий досвід, технології і ресурси і компетентні педагоги. В селах ситуація виглядає складнішою. Педагогам потрібно отримувати додаткову освіту по інклюзії, щоб бути більше компетентними. Проблемою є не підготовленість середовища, не вмiла робота школи з батьками. Вчитель це

жива людина. І певно, що без відповідних знань і навиків підтримки у учителя виникають страх, що робити з особливою дитиною? В таких випадках має прийти на допомогу шкільний психолог і логопед і тісна співпраця з батьками.

Педагог проходить професійне випробування він вчиться новому. Це досвід набуття нових цінностей і професійних цілей.

Педагог це основна Людина, яка робить нашу освіту, або виключною, тому що інклюзивна освіта це насамперед педагогічна проблема.

Адже від педагога залежить багато, від його емоційного настрою і від його знань. В сучасній освітній програмі вчителя готують до інклюзії в педагогічному закладі освіти. Він має знати також про таких дітей, приймати їх емоції, вміти взаємодіяти з такими дітьми і будувати їх взаємини з іншими людьми. У вчителя має бути вміння проводити інклюзивні уроку.

Для цього він має навчитися організовувати спільну діяльність учнів, дати всім та задачі і бачити кожного.

І ще важливо, щоб педагог розумів, що таке розвиток, а не тільки знав предметний матеріал. Тому, що саме в школі ми вчимося не тільки знанням, а і відношення до себе, до інших, до світу.

У керівників загальноосвітніх закладів теж багато задач в інклюзивній освіті: зробити простір закладу мобільним, гнучким і варіативним, адаптувати програми освіти. Для успішної інклюзії потрібні спеціалісти супроводжуючого профілю: психологи, дефектологи, логопеди, люди, які розбираються в корекції знають особливості розвитку дитини з інвалідністю, можуть скласти програму психологічної підтримки і допомогти вчителю знайти правильний підхід до навчання особливою учня. Важливо, щоб вчителі з різних загальноосвітніх закладів обмінювалися досвідом і вчилися один в одного.

Інклюзивну освіту в Україні впровадили для того, щоб долати бар'єри в процесі освіти для всіх учасників - дітей, батьків, педагогів.

І обов'язком держави є забезпечення всіх дітей повноцінною освітою, відповідних послуг і потреб.

Інклюзивна освіта передбачає систему освітніх послуг, які дають дітям

право на отримання освіти за місцем проживання, а також забезпечує дитині з особливими потребами навчання у загальноосвітньому закладі. Інклюзивна школа повинна вчити дітей поваги і розуміння. Навчання в інклюзивному середовищі не віддаляє одних дітей від інших, а допомагає їм налагоджувати спільне навчання в якому потреби одної дитини не мають не мають вирішуватися за рахунок іншої.

В концепції НУШ - педагогіка партнерства, яка передбачає взаємодію і співпрацю між вчителем, учнями і батьками. Нова українська школа буде працювати на основі особистих особисто-орієнтованої моделі освіти. В межах цієї моделі школа максимально враховує права дитини, його здібності, потреби та інтереси. Також ми всі маємо розуміти, що інклюзивний процес неможливий без усвідомлення і належної підготовки суспільства. Це дозволить учням повноцінно спілкуватися незалежно від рівня їх здоров'я. В таких умовах дитина з особливими потребами швидше адаптуватися в звичайному середовищі, що допоможе їй в становленні особистості.

З часом включення таких дітей в звичайний процес навчання стане для всіх звичайним явищем. І головною задачею інклюзії - виховання сучасного покоління українських дітей з новими поглядами на місце "особливої" людини в соціумі.

В Україні існує гостра необхідність розробки і проектування змін в системі освіти, в тому числі професійній готовності вчителів до роботи в інклюзивній освіті: Багато часу діти з особливими освітніми потребами не мали доступу до звичайних освітніх послуг, а користувалися лише спеціалізованими закладами.

В Україні нарешті створено доступ до освітніх послуг дітям з особливими потребами. Урядом України прийнято багато законів і впровадження, щодо інклюзивної освіти. Підставою для організації класу з інклюзивним навчанням є заява батьків або законних представників дитини з особливими освітніми потребами, яка підкріплена висновком психолого-медико педагогічної консультації. У таку заяву, щодо інклюзивного навчання слід подавати за рік до бажаного вступу до закладу освіти [49]до . Так як школа має підготувати і

створити для цього усі необхідні умови.

Для кожної дитини з особливими потребами у школах має розроблятися індивідуальний план розвитку, а розклад уроків має складатися з урахуванням індивідуальних особливостей, їх навчально-пізнавальної діяльності, динаміки розумової працездатності тощо. Серед дітей, які мають право навчатися в інклюзивному класі, є діти з дислексією. Наявність хоча б однієї такої дитини є підставою для створення інклюзивного класу. Для забезпечення освітніх та соціальних потреб дитини дозволено залучати соціальних працівників, батьків чи осіб, уповноважених ними. Раніше для цієї мети у школі був присутній лише асистент вчителя.

Для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу у класі з інклюзивним навчанням кількість учнів з особливими освітніми потребами становить 1-3 дитини із числа дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легким інтелектуальним порушенням тощо. Обмеження щодо заповнення знято. Якщо дитини потрібно додаткове обладнання (пандус, ліфт тощо.). Школа зобов'язана це забезпечити. Уряд пообіцяв виділити для цього кошти. Але деколи заклади освіти не хочуть брати на себе таку відповідальність і відмовляють дитині з особливими освітніми потребами. В такому разі потрібно звертатися до департаменту, чи районного управління освіти. Також можна звернутися до МОН до відділу освіти дітей з особливими потребами.

Отакі реалії впровадження інклюзивної освіти в Україні. Для нашої країни це новий, але є багато небайдужих людей, намагаються підтримати і запровадити, щось нове в сучасній інклюзивній освіті України.

Бо інклюзивна освіта кожної сучасної країни, свідчить наскільки її суспільство захищає невід'ємні права людини та яка сьогоднішній процес України. Інклюзивна освіта – це насамперед формування суспільної уваги та поваги до розмаїття та унікальності кожного учня чи учениці, що, у свою чергу, забезпечує кращу якість освіти для всіх дітей. Таким є бачення цінності і завдань втілення практики інклюзивної освіти Міжнародним фондом

«Відродження» та всією глобальною мережею Фундацій відкритого суспільства (Open Society Foundations). І справді в інклюзивному середовищі кожна дитина, і в тому числі діти з особливими потребами, має почувати себе безпечно і відчувати себе приналежною до колективу [42].

В сучасних українських закладах освіти намагаються створити такі умови для інклюзивної освіти і переймають досвід у більш розвинутих країн. Педагоги проходять підвищення кваліфікації, щоб навчати, виховувати, заохочувати та реагувати на потреби всіх учнів без винятку. Вчителі набувають нової компетентності, які зроблять школу такою, до якої приємно ходити учням, де прислухаються до їхньої думки. Вчать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. З основу концепції взято педагогіка партнерства: співпраця між учителем, учнем і батьками, які мають стати рівноправними учасниками освітнього процесу [42].

У новій українській школі кожен вчитель вмітиме працювати з дітьми з особливими освітніми потребами в рамках «інклюзивного навчання». Цими питаннями займається фонд «Відродження» і інші благодійні фонди. Розробляють і впроваджують нові курси з інклюзивної освіти для студентів вищих педагогічних закладів. В рамках спільної ініціативи планується, що курс буде адаптивний для перепідготовки і підвищення кваліфікації вчителів. Саме тому фондом «Відродження» проводяться різні заходи, щоб підвищити якість інклюзивної освіти. Як зробити сучасну українську школу приязною для усіх, незалежно від релігійної приналежності, стану здоров'я та інших відмінностей, почуватися комфорт у школі, знайти нових друзів та отримати якісну освіту. До цього практику долучається освітяни, учні, батьки, громадські активісти та усі, хто зацікавлений у розвитку освіти, має ідеї та готовий працювати для їхньої реалізації. Вони заглиблюються і вивчають тему інклюзивної освіти і намагаються її покращити.

Це в свою чергу сприяє формуванню й розвитку процесу інклюзивної освіти яка крок за кроком входить у практику освітнього життя України. Створення таких умов за яких усі учасники навчально-виховного процесу

мають однаковий доступ до освіти у тому числі діти з особливими потребами які навчаються у дошкільних установах та загальноосвітніх школах. Переваги інклюзивної освіти для дітей полягає у покращенні моторно-мовної, соціального та емоційного розвитку дитини. Вони спілкуються з однолітками і набувають нові вміння та навички. У дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі своїми однолітками й участі у громадському житті [46].

В нашому суспільстві має багато чого змінитися. А саме те, що з дитинства ми маємо навчитися природньо сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей. Діти мають вчитися налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми які відрізняються від них, адже кожна людина це особистість і має право на повноцінне життя. Для України інклюзивна освіта – це досі педагогічна інновація, але заклади освіти і педагоги намагаються адаптуватись до нововведень. Створюють спеціальні програми розвитку і проводять заходи, що включають «стихійну інтеграцію дітей.» Інклюзивна освіта допоможе людині з відмінностями реалізуватися в подальшому дорослому житті. Надає можливості розкрити свій потенціал і бути незалежними в суспільстві.

В Україні навчання дітей в інклюзивних класах здійснюється за навчальними планами, програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими Міністерством освіти та науки України. Навчально-виховний процес в інклюзивних класах має корекційно-реабілітаційну спрямованість, діти отримують безпосередню допомогу в школі [43]. На сього в Україні створено багато закладів, які реалізують програму «інклюзивного навчання» і дають змогу дітям з особливими освітніми потребами навчатися разом із своїми однолітками і мати рівний доступ до освіти. Реалізація інклюзивної моделі навчання в Україні потребує розв'язання низки завдань: організувати навчально виховний процес, який би задовільнив освітні потреби всіх дітей. Розробити систему надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами. Створити позитивний клімат у шкільному середовищі та поза його межами.

Інклюзивна освіта ґрунтується на 8 основних принципах:

- Цінність дитини не залежить від її здібностей та досягнень.
- Кожна дитина здатна відчувати і думати.
- Кожна дитина має право на спілкування і на те щоб бути почутим.
- Усі діти мають потреби один в одному.
- Справжня освіта має здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин.
- Усі діти потребують підтримки і дружби ровесників.
- Для всіх дітей досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, ніж у тому, зо не можуть.
- Різноманітність посилює всі сторони життя дитини [25].

В Україні намагаються створити відповідний рівень освіти для дітей з особливими освітніми потребами. На базі загально-освітніх шкіл створюються спеціальні класи які приймають на навчання дітей з особливими потребами. На допомогу вчителю в такому класі надається помічник, який називається асистент вчителя загально-освітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням. Школа організовує навчально-виховний процес на основі навчальних планів і програм для початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів та спеціальних, індивідуальну програму розвитку особливої дитини, та за потреби індивідуальний навчальний план [43]. Під час проведення уроків працюють педагоги: асистент учителя, шкільний психолог, логопед, соціальний педагог. Організація навчально-виховного процесу в другій половині дня індивідуально корекційна робота, яку проводитиме логопед, дефектолог та практичний психолог. Зайняття лікувальної фізкультури за індивідуальними планами робота на тренажерах та корекція вад розвитку. Підготовка домашніх завдань здійснюється із учителями-вихователями ГПД разом з іншими дітьми інклюзивного класу [25].

Різноманітні заняття інтелектуального, фізичного, естетичного спрямування (виховні заходи початкової школи) проходять разом з іншими дітьми паралельних класів, або всієї початкової школи.

Щоб усі ці засоби інклюзивної освіти працювали в Україні розроблено посібник «Інклюзивна освіта», який буде спрямовано для вивчення студентам закладів вищої педагогічної освіти і слухати системи післядипломної педагогічної освіти. У навчальному посібнику розкрито концептуальні засади інклюзивної освіти, міжнародне і національне законодавство з розвитку інклюзивної освіти, державно-громадське управління інклюзивною освітою тощо.

Цей посібник розроблено, щоб інклюзивним навчання в Україні проводилося відповідно міжнародних стандартів. Цінність і унікальність посібника полягає в тому, що він побудований на українському досвіді і точно пов'язаний з реформою Нової української школи, а також розглядається міжнародний досвід впровадження інклюзивної освіти, є багато практичних порад з організації процесу інклюзивного навчання. Нажаль інклюзивне навчання в українських школах лише на початок впровадження. Але воно значно активізувалось в останні роки. І дає змогу багатьом дітям право навчатися в загальноосвітніх закладах і не зазнавати будь яких видів дискримінації через свої проблеми. Основними перевагами інклюзивного навчання є гармонійний розвиток та виховання особистості, це надія дитини і батьків на краще майбутнє і бажання діяти у даному напрямку.

На даний момент в Україні з'явилося ще декілька збірок методичної літератури пов'язаною з особливими освітніми потребами педагогів, вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами. За допомогою такої літератури наше суспільство, а насамперед педагоги мають навчитись допомагати кожній дитині розкритися і подарувати їй яскраве, збагачене барвами різноманітних умінь, від чуттів і емоцій життя. Чим більше буде такої літератури для вчителів, вихователів дитячих садочків і батьків з особливостями розвитку тим більше вони будуть обізнані з специфічними розладами що зустрічаються і, як допомогти таким дітям.

А також батьки можуть ознайомитися з сучасними педагогічними технологіями інклюзії освіти, законодавчими документами, особливостями

програми Нової Української школи і отримати корисні поради. Такі методики розповідають, як вчитель має ставитись до дітей з особливими освітніми потребами і застосовувати різні технології інклюзій навчання. Відходити від старих форм роботи і з особливою увагою ставитись до кожної дитини і не прирівнювати її до усіх. Тому, що у кожній людини є свої особливості і вчителі мають коригувати програму під кожну дитину. Щоб діти з особливими освітніми потребами змалечку відчували себе рівними зі всіма іншими. Педагоги і науковці мають розробити таку програму, щоб дитина з особливими освітніми потребами сприймала її на рівні зі своїми однолітками. Інклюзивна освіта має виключати будь яку дискримінацію дітей. Вона забезпечує однакове до всіх ставлення і створює умови для дітей з особливими освітніми потребами. Переважна більшість шкіл в Україні архітектурно недоступна для дітей з особливими освітніми потребами і це є проблемою, яка має вирішуватись на рівні уряду. Мають виділятися кошти на реконструкцію загальноосвітніх закладів, щоб діти з порушеннями опорно-рухового апарату мали змогу відвідувати звичайну школу.

Адже вони не мають інтелектуальних порушень. Часто самі батьки дітей з особливими освітніми потребами самі бояться віддавати дітей в звичайну школу, тому що бояться що дитину, яка дещо відрізняється від інших будуть ображати, і не будуть її розуміти, що вона не встигне за програмою. А ще існує інша сторона - батьки дітей які розвиваються добре, не хочуть щоб з ними вчилися діти з особливими освітніми потребами. Для цього і потрібна література про інклюзивну освіту і ще потрібно проводити просвітницьку діяльність в суспільстві, щоб переконати думку про людей з особливими освітніми потребами. І це ставлення потрібно прививати в дитинстві, адже в дітей стереотипів немає, їх дітям нав'язують дорослі.

Для впровадження повноцінної інклюзивної освіти в Україні у наступні роки підготовлено багато асистентів вчителя для роботи в інклюзивних класах, виділені кошти з бюджету на закупівлю обладнання для шкіл та навчально-реабілітаційних центрів. Також в Україні розроблено проект Національної

стратегії розвитку інклюзивної освіти до 2030 року. Розроблено методичні рекомендації щодо функцій та обов'язків асистентів вчителя та асистента вчителя (дитини). В Україні на даний момент існує близько 20000 інклюзивних класів. Навчанням охопило близько 31.000 дітей з особливими освітніми потребами. І ще в Україні розпочато перший всеукраїнський онлайн-курс для тренерів з інклюзивної освіти організований МОН спільно з міжнародним благодійним фондом Lumos (Велика Британія).

Мета курсу – налагодження взаємодії між учасниками інклюзивної освіти незалежно від місця проживання дитини, єдність у дотриманні прав дітей та їхні найкращих інтересів. Також запроваджено серію вебінарів. "Організація інклюзії в громаді. "Заходи присвячено питанням упровадження інклюзивної освіти у садочках, школах та їхній співпраці з інклюзивно - ресурсним центром. Ці факти оприлюднили МОН в презентації досягнень інклюзивної освіти у минулому році.

Отже з даної інформації можемо зробити висновки, що сучасний стан впровадження інклюзивної освіти є важливим етапом формування моральної культури особистості. З раннього шкільного віку привчити дітей додержуватись моралі і толерантно відноситись до усіх, ми доб'ємся того, що кожна дитина може відчувати себе щасливою і жити повноцінним життям і в подальшому дорослому житті стане відповідальним громадянином.

Буде проявляти турботу про інших, дбати про інтереси суспільства.

1.2. Характеристика змісту та особливостей змісту збірки оповідань «Тerra інклюзія»

В параграфі ми розглянемо зміст збірки оповідання «Тerra інклюзія». В сучасній Україні ми всі формуємо своє бачення та ставлення до поняття інклюзія. А інклюзивна література допомагає нам побачити особистості, а не людей з інвалідністю, з особливостями розвитку, з особливими освітніми потребами людей, які є вразливими у суспільстві, через фізичний стан, стать, колір шкіри, національність, особистість, уподобання та інші. Адже ми

прагнемо побудувати суспільство з рівними можливостями для всіх громадян. І досягнути цієї мети нам допоможе інклюзивна література.

Одним із таких літературних творів є «Тетта інклюзія» це три книжки, які складаються з різних оповідань, але у всіх відтворено тему життя. Такого різного, але наповненого любов'ю і внутрішньою силою людського характеру. Життєві обставини у всіх героїв цих оповідань різні, але всі вони прагнуть жити гідним, повноцінним життям. Автори змогли передати нам проблеми, думки, переживання, настрої і прагнення своїх персонажів.

Всі історії в книжці книжках «Тетта інклюзія» є реалістичним і дозволяють читачу глибше проникнути і розібратися в тому, що відбувається з героєм. І зрозуміти наскільки ми всі вразливі, але кожен має право на своє комфортне і повноцінне життя. І на однакове ставлення без будь-якої дискримінації.

Такі оповідання є дуже особливі, бо є профілактикою байдужості, черствості і жорстокості. Вони виховують моральні якості і неупереджене ставлення до людей з інвалідністю. Бо герої цих оповідань сильні і вольові люди, які самі створюють своє життя незважаючи на життєві обставини. І власним прикладом читачів формувати позитивне ставлення до всіх, незалежно не від чого. Важливою складовою цих оповідань є те, що інклюзивна тематика не перетворює ці видання на книжки «про інвалідність».

Перша збірка «Тетта інклюзія» вийшла в 2018 році. І особливістю цієї книги було те, що вона складалася з різних оповідань про різні світи в інклюзивних людей. Тематика творів коливається від квітково-музичного та казкового і фантастичного, від світлих життєвих історій до болісного епізоду домашнього насильства. Авторами цієї збірки були самі жінки.

Це Мар'яна Лелик «Дарувати тобі». З оповіданням про незрячу дівчинку, яка за допомогою своїх близьких змогла досягнути успіхів у музиці. Що характеризує цей твір, як мотивуючи оповіданні і надихає досягати успіхів і вірити у себе.

Оксана Драчковська стала автором твору «Зайчик нестрибайчик та його смілива мама» це казка для маленьких дітей, де зрозуміло висвітлено, проблему

некомфортного оточуючого середовища, для тих хто опинився у візку. І вчить дітей змалечку бачити бути більш уважними і чуйними до таких проблем.

Ганна Коназюк «Крила янгола» це твір про те, що в кожного з нас свій янгол-охоронець, який збереже нас від лиха, але ми ніколи не здогадуєшся хто цей самий ангел.

Ольга Гой «Діти Сонця» це повчальна історія про недбайливе ставлення один до одного. Яка може призвести до трагедії. В цьому оповіданні щасливий кінець, але на жаль в реальному житті не все так добре. І треба цінувати людей і брати відповідальність один до одного.

Людмила Охріменко «Заїда» це напевно найтрагічніше, й водночас найсвітліше оповідання у збірнику. Тема домашнього насильства розкривається на прикладі маленької дівчинки, яка пережила знуцання та побиття свого рідного батька. Але здолала свої страхи і знайшла в собі сили жити далі без страху і переживань. Її не зламали тяжкі випробування. Це є рисою сильної і впевненої людини.

Ірина Арчер «Інклюзія» це твір про незвичайні мрії головного героя. Пролітаючи інвалідний візок-трансформер і про те, що люди з особливостями і привілеями і найважливішими працівниками. Хто-зна, може колись це буде реальністю?

Ольга Раманська «Другий шанс» це історія про хлопця, який стикнувся з прийняттям однолітків через його зовнішній вигляд. А саме через довге волосся який змушував змушений був носити, щоб прикрити кохлеарний імплантат, Але довів всім, що дружити можна незважаючи ні на що.

Міла Березюк написала автобіографічне оповідання. Долаючи труднощі головного героїня піднімається по сходинкам свого життя маючи ДЦП. Але вона не жаліється, а крок за кроком сміливо просувається по життю. Здобуває професію і вимагає для себе лише одного, щоб її оцінювали виключно за вміннями, талантами і навичками, а не за фізичними особливостями.

Зміст кожного оповідання відрізняється. Але яскраво розкриває проблеми людей з якими вони стикаються. І достойно долають труднощі, які постали на

їх життєвому шляху. Це повчальні і мотивуючі твори, які надихають на правильні і позитивні вчинки. І вчать людському ставленню до всіх оточуючих.

Зміст творів «Terra інклюзія» розкриває теми суспільства, які довго замовчувалися. Але тепер ми всі маємо «відкрити очі» на проблеми інших людей і створити суспільство де життя буде комфортне для всіх громадян.

В 2019 році вийшла ще одна збірка оповідань "Terra інклюзія"

Яка так само, як попередня книга розкриває на своїх сторінках складні теми сучасного українського суспільства. Такі гарячі і глибокі та як завжди актуальні. Теми людей з інвалідністю, дітей з аутизмом, спектром, людей трансгендерів, війни, психічного здоров'я. Першим у збірку увійшли оповідання Олександра Козинець , Анджей Ван " Магія слабкості".

Це незвичайне оповідання про хлопця, який має свою неординарну уяву. У нього рідкісна хвороба "Фарбі"

І автори зуміли за допомогою психологічних прийомів передати всі відчуття і переживання хлопця. І мимоволі починається все глибше зрозуміти проблеми з якими стикаються люди з особливими освітніми потребами.

Другим оповіданням, яке увійшло в збірку було "Жінка в душі якої жила осінь" Олени Волинської.

Тут постає неординарна тема, про яку мало написано і мало хто близько стикався з такою проблемою.

Це люди трансгендери, які відчують себе чужими у своєму власному тілі. І все життя приховують свої справжні відчуття від оточуючих. Їм приходится попри свою волю брехати близьким, страждати і жити в постійному страху, адже наше суспільство поки, що не розуміє і засуджує таких людей. Але вони є, і попри все, хочуть як і всі бути щасливим. З цього можна зробити висновки, що проблеми у людей різні, але всі прагнуть до одного, бути щасливими людьми.

В третьому оповіданні висвітлено одну з найактуальніших тем дня сучасної України. Це тема війни. Трагічна доля головного героя, якому

довелося побувати на війні і про його дружину, яка дочекалася, підтримала після війни і попри всі проблеми любила свого чоловіка. Але доля була жорстока до неї і головний герой гине в дорожньо-транспортній пригоді. Але його дружина продовжує кохати його і після смерті, тільки вже дивлячись в очі доньки. Отаке вона справжня віра та безмежна любов і відданість. Автором цього твору є Наталі Вій і називається вона "Закохана на завжди"

Далі ми бачимо твір Наталі Чайковської "Бачити серцем". Де на прикладі дівчинки висвітлено тему незрячих людей. І попри це вони намагаються бути щасливими, але їм потрібна підтримка близьких людей та оточуючого світу. Адже, щоб бачити прекрасне потрібні не лише очі, а і добре, чуйне серце.

У творі Людмила Снітко "Не бійся я завжди буду поруч" розповідається про дітей з аутизмом. Текст містить тепло рідного дому, та біль від несприйняття рідної людини зовнішнім світом. А головне обіцянку бути завжди поруч.

Автор Дмитро Швидюк в оповіданні "Культ Карго" висвітлює тему, яка стосується всіх. Як жити після втрати близької людини? Андрій Цінцирук "Яблунька". Це оповідання про дівчинку з ДЦП, яка позбавлена багатьох речей доступних її одноліткам. Однак у неї є батьки, бабуся і улюблена вчителька та книжки. Читаючи, які вона жила прекрасне і різноманітне життя улюблених героїв. А ще у неї була яблунька, яку вона посадила в парку і постійно доглядала за ним. І зрештою тендітне деревце перетворилося на квітуче, красиве дерево і наповнило серце дівчинки неймовірним щастям. Герой оповідання "Шлях до Оскара" Ольги Романської це приклад того, як за різних життєвих обставин не втратити інтерес до життя і впевнено іти до поставленої цілі. Отака цікава збірка оповідань "Терра інклюзія" 2019 року. Де висвітлено різноманітні проблеми з якими живуть люди. І їм потрібна лише підтримка і розуміння [22].

І саме головне, сприйняття та суспільством їхньої індивідуальності. Мають право на гідну освіту, роботу і глибинне почуття. У 2020 році вийшла ще одна книжка "Терра інклюзія". Для цієї збірки характерним є пошук літературним

персонажам з особливими освітніми проблемами свого місця і в житті і в професії. Динаміка та актуальність ось головні риси збірки "Тетта інклюзія" 2020 року.

Першим оповіданням в збірці є оповідання "Дивна Іларія" вже знайомий нам автор Наталі Чайковська. В ній розповідається про справжні почуття одного молодого хлопця до незвичайної дівчини, яка володіє кількома мовами, носить одяг лише трьох кольорів і цитує наукові трактати, проте її поведінку та реакцією на звичайні речі й слова важко передбачити. В неї Аспергер. Головний герой розуміє, що справжня любов не має меж. І завжди буде сильнішою за будь-які синдроми і діагнози. Головне знайти потрібну людину [22].

Олеся Маркович і твір "Офіціант". Дуже зворушлива історія про хлопця який народився з вадами рук і виховувався в дитячому будинку. Але ніколи не здавався і отримав спеціальність офіціанта. Одного разу в кафе де він працював люди святкували іменини. Хлопець повинен винести торт, але він не справився і відпустив торт . І дружина іменинника дивлячись на руки хлопцю впізнає в ньому свого сина. Отакий збіг обставин взятий з реального життя. Суть оповідання в тому, що життя це бумеранг і все, що ми робимо повертається до нас.

Тетяна Венцик "Суперзірка". Про незламний сонячний і світлий характер хлопця, який опинився у інвалідному візку, але не втратив позитиву. І навіть психолог до якого він звернувся побачила твоє життя набагато світліше. Дуже часто люди на долю яких випали тяжкі випробування і не зламалися, можуть багато чому навчити. Головне випромінювати світло і позитив. Райан Флейм "Так сказала мені дівчинка ангел" Це оповідання про інший сенс життя, який людина знайшла у тому, щоб писати. Писання стало для героя водночас розрадою та біллю. Він мав роботу життя, кохану дівчину і водночас втратив все. Отаке воно наше непередбачуване життя і головне не розгубитися і продовжити жити і створювати історію свого щастя. Юлія Івушкіна "На своєму місці". Це оповідання про дівчину з вадами ніг, яка з дитинства чула на свою

адресу образи і приниження. Але зуміла не втратити свою доброту, тепло й чуйність. В дорослому житті стала лікаркою і просто людей, і наповнює їх радістю і впевненістю.

В цьому оповіданні нам ще раз показано, що в нашому суспільстві потрібно змінювати ставлення до людей. І зовсім неважливо з особливостями вони чи ні, кожна людина має право на повноцінне комфортне життя і відповідне толерантне ставлення до себе.

Яна Іщенко "Подаруй метелику крила". Також дуже повчальне оповідання. Про підтримку і зраду близької людини та про вміння прощати і забувати образи. Адже життя одне і в ньому нема місця на непотрібні речі такі як образа, гнів, ненависть. Але для цього потрібно прислухатися частіше до серця і почуттів. Твір Валентини Литвиненко "Заслужити свою долю..." про трагічну історію кохання, яке спочатку топить головного героя в горі, адже його кохана загинула, а потім доля посилає йому інше кохання, жінку яку він покохав незважаючи на інвалідність. Герой задається питанням: "чи не жалість це?" Але через кілька місяців всі його сумніви розвіюються бо його кохана носить під серцем плід їхнього кохання. І щастя головного героя безмежне. А це і є головна ціль життя. Просто бути щасливою людиною.

Тетяна Овдійчук "Подорож блакитної Кицьки". Все та ж болюча і актуальна тема: "Несприйняття суспільством людей, які відрізняються" Головні герої оповідання брат та сестра, які відрізняються від однолітків кольором шкіри, волосся, брів, білків очей - вони альбіноси. І як всі люди з особливостями стикаються з труднощами, але це зміцнило їх дух і в дорослому житті вони поборили власні страхи і прийнявши себе, своїм прикладом допомагають іншим знайти своє місце в житті. Володимир Святненко "Дарунок долі" . Головний герой- тонка, чутлива натура. Він бачить те чого часто не помічають інші, - глибину й суть речей. Цей дар переріс у письменницький талант, але до цього головному герою та його дружині довелося пережити чимало болючих нестримних моментів. І саме завдяки своїй дружині її підтримці головний герой зумів прийняти інвалідність

і по новому відчути полюбити життя, ділячись цим умінням з іншими через мистецтво.

Валентина Семеняк "Незовибатько-Дубогрій" Про віру дива, які трапляються, якщо людина прагне цього. Оповідання про впевненого в собі хлопця який відстоює свою правоту і захищає інших ціною свого здоров'я. І доля дарує йому другий шанс бути щасливим, бо він того вартий. Микола Тихий "Різдвяне диво для маленького Грицька" Твір про те, що люди дуже часто бувають самотні. Але головне подарувати краплину своєї душі і уваги комусь, хто цього потребує і зразу прийде відчуття, що ти не самотній. А є людина, якій ти потрібен і яка потрібна тобі. Це, як то кажуть спорідненість душ, і ліки від самотності.

Анастасія Якименко "Я більше не гратиму Шопена"

Головний герой оповідання талановитий музикант і має надчутливу натуру. Він не боїться бути "іншим", мати свою думку вірити у свої ідеали. Його мати розуміє, що з таким сприйняттям життя йому буде важко, але водночас пишається неординарністю свого сина. Адже саме такі люди спонукають нас подивитися на світ по-іншому і сформувані інші ставлення до всіх оточуючих.

Всі збірки "Terra інклюзія" наповнені відчуттями глибинної зануреності і сюжет кожної історії. Читаючи ці твори ніхто не лишиться байдужим.

Ми маємо зрозуміти, що навколо нас такі самі люди, як і ми, незалежно від їхніх поглядів, уподобань, недоліків, талантів, кольору шкіри чи інших відмінностей, всі ми є членами одного суспільства з однаковими правами.

Отже розглянувши характеристику і особливості збірки оповідання «Terra інклюзія» можемо зробити висновки, що така література є необхідною в сучасній українській школі і в суспільстві в цілому. Сюжети оповідань цих збірок є різні, але всі є повчальними. І показують, що потрібно змінювати ставлення до людей. І зовсім неважливо, які вони, і які і них вподобання чи відмінності, кожна людина має право на повноцінне, комфортне життя і відповідне толерантне ставлення до себе. За допомогою збірки оповідань «Terra

інклюзія» дитяча душа наповнюється добром, радістю і переживаннями, а ще ці оповідання дають дітям внутрішню силу, обмежують бажання вередувати і формують толерантне ставлення до усіх. Ця збірка є необхідністю в шкільній програмі, тому що розкриває в дітях доброту, сердечність, чуйність, готовність прийти іншому на допомогу, чутливість до всього живого і красивого.

1.3. Констатувальне дослідження стану ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в новій українській школі

В даному параграфі ми провели констатувальне дослідження стану ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність і на основі цього склали анкету щодо використання інклюзивних оповідань на уроках. З метою з'ясування стану дослідженості проблеми стану ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в новій українській школі нами було проаналізовано плани виховної роботи класоводів початкових класів та загальношкільні плани. Результати аналізу календарно-тематичних планів виховної роботи та конспектів виховних заходів учителів початкових класів (понад 80 матеріалів) засвідчили, що лише 5 % запланованих виховних заходів було спрямовано на ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність. Такий низький відсоток зумовлений тим, що не було достатньо матеріалів і підготовки вчителів для використання на уроках оповідань про інлюзивність.

У виховному процесі досліджуваних навчальних закладів переважали, як засвідчив проведений аналіз конспектів виховних занять, виховні завдання репродуктивного та продуктивного характеру, були відсутні оповідання про інклюзивність.

Зокрема, проведене спостереження за виховною роботою окремих шкіл продемонструвало недосконале вміння педагогів здійснювати роботу з оповіданнями про інклюзивність, ігнорування у використанні комплексу адекватних методів та прийомів.

Позитивним фактом у ході нашого аналізу став Боянській ЗОШ І-ІІІ

ступенів, Новоселицького району, Чернівецької області. Протягом кількох років педагоги даного навчального закладу працюють над вивченням теми інклюзії через опрацювання оповідання про інклюзивність.

Для вивчення стану проблеми у педагогічній діяльності вчителів навчальних закладів нами було використано також методи анкетування, інтерв'ювання та бесіди.

Досліджуваним було запропоновано взяти участь в анкетуванні, яке включало комплекс запитань для розкриття розуміння ними поняття «прийняття людей з особливими освітніми проблемами» «толерантність», встановлення значення цього напряму для виховання сучасного школяра, визначення моральної вихованості учнів даного віку, виявлення системи форм, методів та засобів, які застосовуються у роботі з учнями початкових класів з метою морального виховання, висловлення нових ідей та рекомендацій щодо вдосконалення застосування оповідань про інклюзивність (Додаток А).

Так, результати анкетування 100 учителів-практиків про те, чи вони використовують оповідання про інклюзивність, засвідчили, що 90% використовують так оповідання для формування моральних якостей в учнів і розвиток толерантного ставлення. Але 10% не використовують і недооцінюють використання і вплив оповідань про інклюзивність для ознайомлення молодших школярів.

Аналіз відповідей учителів початкових класів на запитання щодо найвдаліших методи і прийоми для розвитку толерантності в учнів до дітей з особливими освітніми потребами на уроці, засвідчив що 60% опитаних респондентів вважають, що найефективнішим методом для розвитку толерантності і моральних якостей є оповідання про інклюзивність, мотивуючи такими аргументами: «через призму літературного героя можна навчити дітей бути толерантними, емпатичними, і не зважаючи ні будь-які складні ситуації в житті бути позитивним », «завдяки їм можна виховувати моральні якості», «з їх допомогою можна навчити дітей допомагати людям з інвалідністю» та ін. 40% вчителів надають перевагам використання відео про людей з особливими

освітніми проблемами.

Відповіді на запитання, чи використовуєте ви інклюзивні оповідання для того щоб діти приймали інших та різних дітей, крізь призму прийняття літературного героя, показали нам, що 80% вчителів дали згоду і підтвердили, що використовують такі оповідання.

Далі на запитання, чи інклюзивні книжки є найефективнішими та найцікавішим інструментом для, того, щоб розповісти дітям про їхніх однолітків з особливими потребами, на лагодити зручні шляхи комунікації в інклюзивному шкільному колективі, 75% відповідей були позитивними, 25% негативними.

Аналізуючи відповіді на питання, на яких уроках ви використовуєте інклюзивні оповідання? Вчителі відповіли по різному. 40% вчителів використовують оповідання про інклюзивність на уроках української мови, 30% вчителів використовують таку літературу на уроках літературного читання, 30% - на уроках я досліджую світ.

70% вчителів стверджують, що 1 урок в тиждень вони присвячують ознайомленню з оповіданнями про інклюзивність молодшим школярам. 30% вчителів використовують оповідання про інклюзивність 3 рази на місяць, стверджуючи недостатнім часом для їхнього ознайомлення.

Також відповіді на наступне запитання, яку літературу про інклюзивність ви використовуєте, повідомляють, що 80% педагогів надають перевагу збірці оповідань «Terra інклюзія», 20% вчителів використовують твори з інтернет джерел.

Великий відсоток вчителів (90%) стверджують, що таку літератури учні сприймають дуже вдумливо, показуючи свої моральні якості та толерантне ставлення, вони зацікавлені в цій проблемі і є небайдужими. 10% вчителів стверджує, що діти не можуть повністю збагнути змісту і головної думки творів і не готові в такому віці це сприймати, не є зацікавленими.

60% вчителів на запитання, чому вчить така література відповіли толерантності, 15% відповіли, чуйності до людей з особливими освітніми

проблемами, 25% відповідей стверджують, що такі оповідання вчать моральним якостям.

Аналізуючи відповіді на питання, як література про інклюзію формує ставлення до людей з особливими потребами, можна зробити висновок, що 50% стверджує, що формує позитивне ставлення людей з особливими освітніми потребами, 40% відповідають, що діти розуміють суть проблеми і толерантно відносяться до таких людей і 10% відповідей були, що у дітей є жалісливе ставлення до людей з особливими освітніми потребами.

Поширеною рекомендацією в відповідях вчителів (90%) було використання бесіди і зворотнього зв'язку з дітьми при опрацюванні творів про інклюзивність, більше увагу приділяти головній думці, а не сюжету. Решта вчителів (10%) рекомендують, використовувати не тільки для дітей, а з їхніми батьками.

Чи варто застосовувати інклюзивну літературу для поглиблення знань учнів і розвиток моральних якостей, на це запитання одноголосно стверджують, що так, це дійсно актуально.

Також є дійсно проблемою навчити дітей виявляти толерантність, а не жалість до людей з особливими освітніми потребами, і тому 80% вчителів відповіли, що потрібно вчити дітей, що ми всі рівні і не потрібно заціклюватись на відмінностях, а 20% вчителів не відповіли на це запитання.

Відповіді на наступне запитання, як через інклюзивну літературу донести дітям, що люди з особливими освітніми потребами – звичайні люди, які заслуговують на щастя, 75% вчителів написали, що на прикладі літературних героїв пояснювати це питання дітям, 25% стверджують, що через аналіз творів і обговорення питань, проблематики твору можна дійти до такого висновку.

Чи можна зцілити людину любов'ю, це питання також всі вчителі відповіли позитивно, адже тому і вчать вчителі учнів за допомогою цих оповідань про інклюзивність.

Істотними у контексті нашого дослідження стали пропозиції щодо змін в організації навчально-виховного процесу в початковій школі задля посилення

ефективності ознайомлення учнів з оповідання про інклюзивність. Серед багатьох із них варто відзначити такі: посилення уваги на таку літературну самого вчителя на уроках (20%), збільшення кількості дидактичного матеріалу морального спрямування в змісті підручників (25%), збільшення кількості заходів та виховних годин для вивчення питань толерантності і сприймання людей з інвалідністю (10%), відновлення роботи груп продовженого дня (5%), введення додаткового курсу і підготовка методичної літератури до нього (30%) та ін. Вважаємо неправильною позицією 10% опитаних, що вони не ознайомлюють учнів з толерантністю, не розвивають моральні почуття та виховання у дітей.

Констатувальний експеримент направлений на формування ставлення педагогів до застосування інклюзивної літератури на момент проведення дослідження. Метою дослідження вивчити вплив інклюзивної літератури на дітей, що вони приймали інших та різних дітей, крізь призму прийняття літературного героя. Навчити дітей через художні образи в літературі завжди лишатись людяним і духовно збагаченим. Щоб діти мали досвід драматургії життя через художні твори інклюзивної літератури.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, щоб на основі інклюзивної літератури сформувати уявлення дітей про людей з особливими освітніми потребами, їх потреби, індивідуальність, сформувати соціальну норму у дітей.

Було організовано експериментальне дослідження, щоб на основі інклюзивної літератури сформувати уявлення дітей про людей з особливими освітніми потребами, їх потреби, індивідуальність, сформувати соціальну норму у дітей. Сформувати в дітей ціннісне ставлення до себе, як суб'єкта взаємодії. Ціннісне ставлення до інших людей (повага до соціокультурних відмінностей). Переважання духовних цінностей (людина та її життя, як самоцінність, толерантність, добро, служіння людям та ін.) у системі ціннісних орієнтацій особистості, що сприяють успішній соціалізації, стійкий інтерес до соціального життя. Переважання позитивних емоцій у процесі взаємодії з іншими людьми, емпатія, саморегуляція, самоконтроль емоційних станів в

процесі взаємодії.

Упевненість у власних силах і прагнення довести до завершення соціально-корисну справу. Гнучкість при виконанні соціальних ролей, уміння приймати самостійні рішення та відповідати за них. Здатність до конструктивної взаємодії, знаходження оптимального способу виходу з конфліктних ситуацій. Здатність до ініціювання суспільно корисної спільної роботи.

Задля виявлення рівня ефективності оповідань про інклюзію в початковій школі нам необхідно було виокремити критерії та показники моральної вихованості молодших школярів та їх показники толерантності.

Для визначення ефективності процесу засвоєння моральних знань учнями О. Матвієнко пропонує скористатися наступними показниками:

- оперування моральними поняттями при аналізі тієї або тієї моральної ситуації з художнього твору, повсякденного життя або з власного морального досвіду;

- уміння дати визначення поняттям, які свідчать про засвоєння школярами суттєвих визначень;

- кількість моральних понять, якими оперує учень

Варто враховувати критерії Є. Золотарьова у процесі оцінювання кінцевої мети морального виховання

- моральна позиція, виражена у розумінні учнями істинно морального аспекту поведінкових дій, жива реакція на добре і погане, відповідне ставлення до людей, до природи;

- творчо-моральний активізм, виражений у самостійному оперуванні дитиною мовним та логічним алгоритмом мислення у відборі ситуацій моральних проблем, теоретичних і практичних;

- усвідомлення сутності цінностей та суспільно-значимої важливості здійснення добрих вчинків для оточуючих;

- стабільність моральної поведінки кожної дитини в буденних та нестандартних ситуаціях;
- відносна самостійність поведінки при відсутності контролю зі сторони дорослих;
- уміння передбачити і обійти суперечності, небажані ситуації, конфлікти

Нам імпонує думка вітчизняної дослідниці проблеми толерантності О.Волошиної, яка вважає, що вихованість особистості може характеризуватися трьома рівнями толерантності: високим (активним), середнім (активно-ситуативним) і низьким (пасивним). Найважливішими показниками їх вираженості є пізнавальний, чуттєво-мотиваційний, поведінковий.

Високий (активний) рівень сформованості толерантності характеризується глибокими усвідомленими знаннями сутності поняття «толерантність», готовністю до діалогу, співробітництва та позитивної взаємодії з представниками різних культур при збереженні власної ідентичності; сформованістю стійкого ціннісного ставлення до себе, інших; Батьківщини, людства, природи; толерантність переходить в осмислену необхідність і потребу.

Середній (активно-ситуативний) рівень сформованості толерантності характеризується знаннями про толерантність, але неглибоко усвідомленими; чіткими уявленнями про важливість толерантності в суспільстві, але неготовністю до діалогу, співробітництва та позитивної взаємодії; ціннісне ставлення до себе, інших, Батьківщини, людства, природи, сформоване фрагментарно.

Низький (пасивний) рівень сформованості толерантності характеризується поверховими знаннями сутності толерантності (або відсутністю таких знань); пасивністю, небажанням взаємодіяти, недостатньою вихованістю толерантних якостей; наявністю хибних уявлень про свою винятковість, прагненням переносити відповідальність на оточення, високим рівнем тривожності; ціннісне ставлення до інших, людства, Батьківщини несформоване [64].

На основі встановлених критеріїв і показників визначено такі рівні сформованості моральної вихованості молодших школярів: високий, середній та низький.

Високий рівень: учень знає всі поняття про інклюзивність і застосовує набуті знання на практиці, глибоко розуміє зміст оповідань і визначає головну думку. Ціннісне ставлення до інших людей, повага до соціокультурних відмінностей, переважання духовних цінностей (людина та її життя як самоцінність, толерантність, добро та служіння людям та інше). У системі ціннісних орієнтацій особистості. Переважання позитивних емоцій у процесі взаємодії з іншими людьми, емпатія, впевненість у власних силах, вміння ухвалювати самостійні рішення та відповідальність за них. Здатність до конструктивної взаємодії, знаходження оптимального способу виходу з конфліктної ситуації.

Середній рівень: учень не знає всі поняття про інклюзивність, але вміє зрозуміти зміст оповідань. Дитина володіє вказаною навичкою, вміннями і формою поведінки. У системі цінностей переважають духовні цінності, але дитина не завжди проявляє повагу до цінностей інших людей в процесі взаємодії. Соціальна спрямованість поведінки часто залежить від зовнішніх чинників, що надає поведінці ситуативний характер. Частково розуміє та усвідомлює сутність та компоненти соціальної компетентності, соціально значущі якості особистості, що сприяють успішній соціалізації; інтерес до соціального життя не носить постійного характеру. Інколи дитина може втрачати контроль над власними емоційними реакції в процесі взаємодії, не завжди доводить суспільно-корисну справу до логічного завершення, упевнену поведінку демонструє лише в ситуаціях визначеності. Учень не прагне ухвалювати самостійні рішення, відповідати за них. При виконанні соціальних ролей частіше виконує роль виконавця, при виборі переважаючого способу виходу з конфліктних ситуацій вибирає такий спосіб, як компроміс.

Низький рівень: знання поверхневі, учневі не вдається дати всі правильні відповіді і він не розуміє змісту оповідань. Дитина за рівнем розвитку

соціальної компетентності відстає від інших, що свідчить про несприятливі тенденції розвитку. (повільне дорослішання). Дитина робить необґрунтовані висновки про інших людей, не відчуває міри, коли треба говорити, коли треба мовчати. Не відчуває любові до людей. Не завжди допомагає товаришам, мало сприяє досягненню спільних цілей. До його ознак відносили фрагментарні знання щодо соціально значущих якостей особистості, способи прояву суспільних цінностей, нестійкі уявлення щодо соціально позитивних якостей та їх антиподів, які зумовлюють поцінування негативних із соціального погляду якостей; наявні знання можуть розходитися з реальною поведінкою, яка часом набуває девіантного характеру. Учень не володіє навиками саморегуляції, самоконтролю, емоційних станів в процесі взаємодії.

При розробці констатувального етапу педагогічного експерименту ми застосовуємо методи дослідження аналіз, синтез, узагальнення і анкетування, завдяки яким відбувається активний вплив на педагогічні явища шляхом створення нових умов, що відповідають меті дослідження. В процесі педагогічного експерименту ми можемо глибше ніж зазвичай бачити зв'язки між різними його сторонами і точно враховувати результати внесених змін. Тому ми використовуємо такий експеримент, щоб дослідити вплив інклюзивних оповідань на учнів. В цілому об'єктом педагогічного експерименту є весь педагогічний процес із його умовами пов'язаними з організацією спеціальних впливів, що йдуть від навмисної і цілеспрямованої діяльності в процесі навчання і виховання [32].

Для розробки констатувального етапу педагогічного експерименту ми використовуємо комплекс методів, який забезпечує підтвердження гіпотези запропонованої на початку дослідження. Для цього ми використовуємо всі актуальні для цього методи. Такі як бесіда, анкетування, різноманітні види спостереження, опитування, масові дослідження. Кожний із цих методів приводить до накопичення корисного матеріалу, що забезпечує перехід від спостереження до глибокого пізнання сутності явищ і виробітку практичних рекомендацій. Експеримент дає нам можливість ґрунтовніше, ніж інші методи

перевірити дієвість педагогічних нововведень [32]. Розглянемо більш детально методи та способи запровадження вивчення інклюзивних оповідань в навчально-виховний процес, які дозволять сучасним педагогам пояснити і навчити дітей розуміти і співчувати людям з особливими освітніми потребами, усвідомлювати, що ми всі однакові незважаючи від її фізичного і розумового стану.

У ході дослідження нами було здійснено анкетування учнів 1-4 класів, 325 учнів– авторська анкета –9 запитань. (Додаток Б).

Мета: визначити рівень знань про інклюзивність учнів молодших класів і вплив інклюзивних оповідань на учнів.

На основі вище сказаного ми склали анкету з метою вивчення ставлення молодших школярів до людей з особливими освітніми потребами за допомогою інклюзивної літератури.

Результати відповідей на перше запитання анкети засвідчили, що 80% дітей сприймають людину з особливими освітніми потребами нормально, позитивно, з зацікавленістю, інші 20% дітей не розуміють таких людей і застерігаються них.

95% учнів вважають, що потрібно допомагати таким людям, чуйно ставитись до них і толерантно, розуміють їхні потреба і співчують, 5% дітей не вважають за потрібним допомагати таким дітям і не зацікавлені в цьому.

Питання чи потрібно допомагати такій людині, засвідчило, що 45% дітей вважають, що потрібно виявляти жалість до таких людей, 50% дітей вважають, що вони звичайні люди і не потрібно до них жалісливо ставитись, 5% вважають, що такі люди їм не цікаві, і вони не думають про людей з інвалідністю.

На відкрите питання, як толерантно ставитись до людей з особливими потребами, діти відповіли 20%, що розуміють, що потрібно ставитись небайдуже до людей з особливими освітніми потребами, 25% ставляться до них, як до рівних і не бачать відмінностей, 7,5% вважають, що такі люди мають бути ізольовані і вчитися в окремих школах, 20% думають, що таким людям

потрібно допомагати в усьому і жаліти їх, 27,5% вважають, що потрібно бути друзями з такими людьми і підтримувати їх.

Аналізуючи питання, чи готовий ти сприймати таку людину рівноцінною, учні молодших класів відповіли, що 80% готові сприймати таку людину рівноцінною, 20% не є готові і не зацікавлені в цьому.

Наступне питання на виявлення досвіду учнів з людьми з інвалідністю, чи ти був знайомий з людиною з особливими освітніми потребами. Відповіді показали нам, що тільки 30% дітей зустрічали чи були знайомі з людьми з особливими освітніми потребами, а 70% учнів не мали такого досвіду.

На таке питання, як чи вважаєш ти людей з особливими потребами інакшими, відповіді також розділились. 55% учнів вважають таких людей не інакшими і не звертають увагу на їх відмінності, 45% стверджують, що люди з особливими освітніми проблемами є інакші і бачать відмінності.

Відповіді на наступне питання показало, що 80% учням цікаво дізнаватись, що в душі таких людей, а 20% є байдужі до них, не толерантні.

50% учнів молодших класів вважають, що ці люди можуть досягти великих успіхів в житті, в улюбленій справі, 30% стверджують, що такі люди можуть досягти звичайних результатів, і 20% вважають, що такі люди не спроможні досягти високих успіхів.

Під час анкетування дітей було з'ясовано джерела про їх уявлення щодо людей з особливими освітніми проблемами, а також їхнє ставлення до таких людей.

За результатами експерименту можна зробити висновок, що уроки в початковій школі потребують упровадження в процес навчання інклюзивні оповідання. Учитель разом з дітьми може обговорювати ці оповідання і навчати дітей толерантності. Також формувати у дітей поняття про інклюзію і навчати дітей, що всі люди рівні.

Для кращого сприйняття людей з інвалідністю вчитель має на прикладі інклюзивної літератури вчити дітей, що у кожної живої людини є жива душа. І завжди людям потрібно допомагати. Що інклюзія- це не вирок, а ситуація

обмеження життя. Вчитель має розкрити дітям усю суть інклюзії. Навчити проявляти толерантність до таких людей, а не жалість.

Діти це наше майбутнє суспільство і в ньому має бути прийняття інклюзивних людей. Тому що кожна людина це особистість, має рівні права і обов'язки і насамперед заслуговує бути щасливою.

Через інклюзивну літературу педагог має донести дітям, що недоліки можуть бути вродженні, або з'являтися протягом життя. Але не треба на цьому зациклюватись, а проживати гідно своє життя. Адже в кожній людині воно одне.

З усіх проведених досліджень ми можемо зробити висновки, що діти молодшого шкільного віку в українській сучасній школі перебувають впровадження більшого об'єму інклюзивної літератури. Щоб учителі мали змогу на прикладі літературних героїв навчати дітей толерантності і формувати у дітей поняття інклюзії і всі люди є рівні, мають рівні права і заслуговують бути щасливими.

Висновки до розділу 1

Ми можемо зробити висновки, що тема інклюзії в літературі є інноваційною для України і збірки "Terra інклюзія" є своєрідним посібником розвитку інклюзії в нашому суспільстві. Саме в сюжетах цих оповідань висвітлено проблеми людей з якими вони стискаються в житті. І як гідно справляються з ними і ще допомагають іншим пройти свій життєвий шлях. В героїв цих оповідань є те, що інші здорові люди не помічають, а сприймають як належне. Жити без болю, без знущань, без насмішок, ходити власними ногами, творчими руками і багато іншого, що є частиною звичайного повсякденного життя, для інших неймовірно щастя. Ці книги розповідають про особливих дітей та дорослих з порушеннями, допомагають краще зрозуміти саму людину чи порушення. А ще такі книжки можуть стати неймовірним джерелом натхнення. Ці оповідання про силу духу головних героїв, внутрішню стійкість та пошук себе. Вони вчать дітей, як попри всі труднощі не втрачати

свій внутрішній оптимізм і позитивного бачення світу, незважаючи на будь які стереотипи, мати власну думку, свободу, сміливість, щастя. Такі оповідання розповідають як герої долають шлях від несприйняття до дружби. Все це змінює думку про головних героїв, а разом з ним і думку всіх читачів цих оповідань. Метою інклюзивної літератури є ідея донести до дітей насамперед цікавою історією, а не перетворення оповідання на трагедію. Щоб діти з раннього віку розуміли, що кожна людина потребує підтримки і розуміння, а не жалю і страждання. На мою думку інклюзивна література має в першу чергу призвичаїти дитяче та доросле середовище до толерантного ставлення до інклюзивних людей і через пояснення їх особливостей до розуміння дієвих шляхів допомоги.

Саме донесення до людей з «пожаліти» на «зрозуміти», «сприйняти» є одним з пріоритетних завдань інклюзивної літератури.

Інклюзивна література вчить дітей небайдужості і толерантності і розширення власного сприйняття і розуміння. В сучасному житті так твори потрібні, як дітям так і дорослим. Вони формують доброту до різних людей, вчать відповідальності і взаємодопомоги. Особливо важливо втілювати таку інклюзивну літературу для молодших школярів, оскільки саме в початковій школі мають закладати основи успішного опанування знань, умінь, навичок і ставлення до інших людей і навколишнього середовища. Інклюзивна література допомагає зробити соціально-привабливим героя з особливими освітніми потребами, стає профілактикою байдужості, черствості, жорстокості.

Також інклюзивна література доносить розуміння того, що всі люди мають рівні права та обов'язки. Мають право на освіту та медичне обслуговування, право на розвиток здібностей і талантів. Що всі люди мають бути свідомими громадянами, вміти цінувати своє життя і життя інших людей, природу, свою планету Земля, частиною якої всі ми є, незалежно від нашої інклюзивності.

В оповідання про інклюзивність показано на конкретних прикладах, що ніколи не потрібно залишати проблеми інших людей осторонь, а навчитись допомагати і розуміти і взаємодіяти з тими, хто має особливі потреби. І чим

більше різної інформації про інклюзивність вчителів донесе до дітей, тим більше вони усвідомлять, як вони мають поводитись з оточуючими. Навчання дітей приймати відмінності один одного є частиною інклюзивної літератури в суспільстві, яка захищає таких людей від ізоляції та створює позитивне ставлення до їх потреб. Створення середовища, де всі діти почуваються рівними і оціненими і в дорослому житті вони будуть щасливими і самодостатніми людьми. І правильно сформулювати розуміння світу та своєї ролі в ньому.

На прикладі інклюзивної літератури діти повинні зрозуміти, що світ складається з людей, які мають різні симпатії, антипатії, переконання, здібності, інтереси та походження. Завдяки цьому світ стає цікавим і красивим. І побудувати таке суспільство рівних можливостей для всіх громадян нас вчить така література, як оповідання.

Характеристикою змісту творів "Терра інклюзія" є спільна мета розповісти людям як найдоступніше про поняття інклюзія. Так, як більша частина суспільства все ще лишається осторонь проблеми людей з особливими освітніми потребами. Можливо це відбувається через доволі слабе розуміння самого терміну "інклюзія", можливо через недостатній інформаційний супровід, певні історико-культурні особливості нашого суспільства, та скоріше через усі ці чинники разом. Але з оповіданнями "Терра інклюзія" громадянина нашого суспільства мають зрозуміти, що сутністю інклюзії є побудова комфортного сучасного суспільства з рівними можливостями для усіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, психологічних та інших особливостей. Кожен автор оповідання "Терра інклюзія" відтворив власне розуміння інклюзії, відтворив своє бачення через літературні образи та оригінальні авторські прийоми. Всі оповідання написані українською мовою. І всі події реалістичні і сучасні та оригінальні.

РОЗДІЛ 2. Особливості ознайомлення молодших школярів із оповідання про інклюзивність (за збіркою «Terra інклюзія») в новій українській школі

2.1. Розробка методичного інструментарію ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність

В даному параграфі ми розробили методичний інструментарій ознайомлення молодшого школярів з оповіданнями про інклюзію. В сучасній

Українській школі освітня програма включає в себе ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзію.

Ці оповідання мають заохочувати дітей молодшого шкільного віку до толерантного ставлення до оточуючих. Інклюзивна література має показати дітям крізь призму героя, що всі люди різні і у кожній людині є душа і кожна людина заслуговує на щастя. Завдання вчителя є: донести зміст інклюзивного оповідання і у цікавій формі пояснити його суть.

І для цього ми можемо виділити основні методичні інструментарії ознайомлення молодших школярів із оповіданнями про інклюзивність. Вони складаються з таких пунктів:

1. Презентація твору.
2. Розуміння змісту оповідання.
3. Текст має бути доступний і цікавий.
4. Підготовка до сприйняття забезпечується короткою вступною бесідою, щоб пояснити стисло обставини, за яких відбувається описувана подія.
5. Створити у дітей певний настрій до сприйняття твору.
6. Пояснити важливі для розуміння твору слова.
7. Прочитання оповідання шляхом читання дітьми про себе, або шляхом прослуховування читання вчителя.
8. Від виразності читання вчителя твору, залежить його сприйняття дітьми.
9. Разом провести аналіз прочитаного твору.
10. Розібрати сюжет оповідання, розвиток подій, вчинки персонажів.
11. Дати змогу школярам висловити свою думку.
12. Дати дітям змогу переказати оповідання своїми словами, і відчути їх настрій.
13. Хвилинка розвантаження.

Також ми впровадили різні методи та прийоми:

- Ігрова мотивація, за допомогою моделювання уявної ситуації.
- Переведення реального плану в умовно-ігровий, за допомогою образно-

символістичних засобів

- Спільна ігрова діяльність із дітьми з використанням засобів пізнавальних завдань.
- Включення різних орієнтовних дій: обстеження, порівняння, співвідношення тощо.
- Емоційно-образне стимулювання, спонукання до співпереживання.
- Створення ситуації «новизни»
- Звернення до особистого досвіду дітей, розмови, оповідання.
- Зразок емоційно-образного мовлення, виразне читання, розповідь досліджуваного твору.
- Питання, порівняння, узагальнення.
- Розмова про прочитане, почуте, закріплення цілісності сприйняття літературного твору.
- Словникова робота, спрямована на збагачення словника та введення нових слів у активну мову.
- Пояснення, питання, створення та вирішення проблемних ситуацій, активізація мислення та уяви.
- Демонстрація наочного матеріалу.
- Підбір ігор та вправ, спрямованих на закріплення пройденого матеріалу.
- Ускладнення матеріалу залежно від засвоєння попереднього.

Використання даних методів і прийомів є однією з найважливіших умов реалізації вивчення і усвідомлення оповідань про інклюзивність. Вдивляючись у текст і оцінюючи вчинки героїв, необхідно вчити дітей вдивлятися у себе, у відносини з оточуючими людьми. Також необхідно навчити дітей відповідати на запитання про прочитане. Задавати не тільки прямі, а й «закриті питання» ця робота передбачає вийти за рамки прочитаного, встановити нові зв'язки та відносини, сприяють розвитку творчої уяви, а також розвитку мислення.

Відбір творів будується за принципом «доступності» та з урахуванням вікових особливостей. По можливості відбір творів здійснюється за принципом інтересу дітей, з образами, що викликають емоційний відгук у душі дитини.

Вчитель повинен визначити, що дитина може зрозуміти сама, а на що слід звернути її увагу; як зробити, щоб він зрозумів сенс твору його мораль, полюбив героїв і надалі намагався наслідувати їх у добрих справах.

Своєрідність сприйняття літературних творів дітьми у тому, що з осмисленні тексту вони виходять зі свого безпосереднього і поки що обмеженого життєвого досвіду.

Тут на допомогу приходять такі методи як, емоційно-образне стимулювання. Суть його полягає в тому, щоб спонукати дітей реагувати емоційно, образно ототожнюючи себе з героєм, персонажем, подією. Важливо у своїй, щоб діти як розуміли дії, бачили риси, характерні особливості явищ довкілля, а й входили у образ, сприймали образ оскільки «осмислену» життєву норму. Емоційно-образне стимулювання сприйняття твору передбачає спонукання до співпереживання. Важливо спонукати дітей співчувати як тим, кого бачать, а й тим, кого уявляють.

Дуже важливий емоційний настрій під час обговорення прочитаного твору, він відкриває дітей до спілкування. З допомогою художнього слова, поезії, перетворенням на казкових персонажів. Тут важливими є відповідні засоби, які дозволяють не лише зацікавити дітей, а й спонукати небайдужість до твору, сколихнути емоції. Також головне, щоб дитина оцінила цю ситуацію як значущу.

І для цього необхідно дотримуватись деяких умов, а саме:

- Створення ситуації «новизни», «несподіваності», «сюрпризності», внесення нових атрибутів.

- Заохочування повторно пережити емоційний стан, пов'язаний з художнім твором.

- Створення умов, які спонукають до зміни емоційного стану (радість, гнів, легкий смуток).

- Звернення до особистого досвіду, привернення уваги до певного уривку твору, спілкування з приводу пережитих почуттів, відтворення образу. Уловлюючи щире ставлення, настрої педагога, діти, наслідуючи, переймаються

тими самими почуттями.

- Осмислення дітьми, підведення до основної ідеї. Підтримка високої емоційності, мотивації, активності дітей.

Основне завдання для реалізації цієї умови підвести дітей до обговорення, вміння висловити свою точку зору. На перший план виходять образи. Вчитель виступає лише посередником між дитиною та світом культури та соціального життя. Також «живе» спілкування, обговорення прочитаного, має пронизувати знайомство з новими творами, народжувати духовну близькість і довіру, дає свободу право висловлення своїх переживань.

Обов'язково у своїй роботі орієнтуватися на індивідуальні особливості дітей через застосування різних методів і прийомів.

Саме через художню літературу ми вчимо бачити дітей красу навколишнього світу, знайомимо з людськими взаємовідносинами, вчимо виділяти закономірності природних явищ, формуємо основи базової культури особистості, позитивне ставлення до світу, любов та інтерес до художньої літератури, надаємо рівні можливості для творчої діяльності, сприяємо повноцінному розвитку особистості. Тому ми використовуємо оповідання про інклюзивність на уроках з дітьми. Інклюзивна література допомагає зробити соціально привабливим героя з особливими освітніми потребами, стає профілактикою байдужості, черствості, жорстокості.

Щоб краще зрозуміти, що таке інклюзія в молодшому шкільному віці, інклюзивна література приходить на допомогу дітям. Вони відкривають для дітей світ взаємовідносин і переживань розкриваючи тіньові сторони життя і його труднощі, готуючи дітей до життя в соціумі, розкриваючи світ почуттів і великих думок. Складний світ літературних героїв збагачує почуття й розкриває свідомість дітей. Інклюзивна література збагачує почуття й розвиває свідомість дітей, така література допомагає їм оцінювати як свою поведінку так і інших людей в різноманітних ситуаціях [42].

Ця література має величезний вплив на формування психічного, мовленнєвого, духовного розвитку дитини, сприяє поступовому входженню ще

маленької людини ц складний світ дорослого життя взаємодії співпраці. Інклюзивна художня література стимулює духовно-моральний розвиток дитини, спрямовуючи її поведінку в бік добра й краси [42].

Можемо зробити висновки, що розробка методичного інструментарію для ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзію допомагає краще зрозуміти суть цієї проблеми і допомогти дітям розібратися в складання моментах життя. Тому що дитина не має життєвого досвіду і на прикладі літературних героїв з інклюзивних оповідань вчиться поведінці в соціумі, нормам, правилам, заборонам в суспільстві в якому знаходиться. І потім переносить їх у доросле життя. Формуючи в собі поняття честь, гідність, справедливість, відношення до себе та соціуму.

І на основі цього стає культурною, вихованою людиною з хорошими манерами і толерантним ставленням до інших і бажанням допомогти, готовність до співчуття.

2.2. Використання виховного потенціалу збірки оповідань «Terra інклюзія»

Як свідчать наукові дослідження та практика, учні, важко піддаються прямому виховному впливу, і навіть не сприймають його. Прийнятнішим для них є непрямий вплив, оскільки душа дитини, з якою працює вчитель, звернена не до правил, а до почуттів. Використання оповідань про інклюзію передбачає роботу на ціннісному рівні. Саме звернення до таких оповідань дозволяє підживити душу людини добром. Оповідання в збірці "Terra інклюзія" може допомогти дитині накопичувати «душевний» матеріал, формувати і уточнювати уявлення про важливі життєві цінності, вчинки, дії.

Оповідання про інклюзивність завжди відігравали важливу роль в житті людей і давали їжу для роздумів. Це дивовижний засіб виховання, навчання і розвитку. Мудрість, подана в простій і зрозумілій формі, вчить дітей думати, знаходити рішення проблем, вчить толерантності і поваги до всіх. Також ці оповідання допомагають дітям задуматися над своєю поведінкою. Оповідання

– це не просто тексти, не просто розповіді. Кожна з них може щось дати, навчити чогось, в ній закладена якась певна правда. Також оповідання про інклюзію прискорюють процес набуття життєвого досвіду; дають можливість висловлювати думки через власне розуміння та порівнювати власні вчинки і переживання з тим, про що розповідається у творах подібного характеру.

Задачею сучасного педагога є формування і виховання в дітях гармонійної і всебічно розвинутої особистості і насамперед закласти в кожную дитину людяність. І ці знання і цінності педагог вкладає за допомогою збірки «Тerra інклюзія». Оповідання в цій збірці допомагає дітям сформувати уявлення про навколишній світ, правила поведінки, моралі і духовності.

Такі цінності формують у дітей волю, розум, ставлення до себе, до природи, до праці, до інших людей, роблять людину більш цікавою і оригінальною [2].

Збірка «Terra інклюзія» це своєрідний унікальний інструмент порозуміння і сприйняття інших. Оповідання цієї збірки формує позитивне сприйняття людей з особливими освітніми потребами у дітей та дорослих. Усі оповідання в цій збірці різні і кожне по своєму відображає життя і можливості людей.

Але кожне з цих оповідань об'єднанні любов'ю, спрагою до життя, силою людського характеру та волі. Використовуючи ці оповідання для школярів вчитель формує думку в дітей, як люди в різних життєвих обставин не втрачають життєвої сили, віри, наснаги і прагнуть до повноцінного життя. Дітям легко сприймати таку інформацію на прикладів героїв з оповідань. Тому що вся інформація надана в художньому стилі. І кожен твір є індивідуальним і кожна людина може знайти твір, який найбільше вразить та навчить ставленню до життя та до оточуючих. Така інклюзивна література впливає на світогляд і дає теми для роздумів. Своєю атмосферою викликає особливі почуття, які людина мусить пережити.

Цією літературою автори показують, що в людей існують різноманітні порушення і навіть ті про, які ми не знаємо.

І виховною метою цих оповідань є звернення уваги на ці проблеми.

Показати, що люди різні, але не дивлячись на це вони мають бути повноцінними членами суспільства і вони живуть серед нас. Ці знання краще закладати в молодшому шкільному віці, щоб формувалось здорове і дбайливе суспільство. Люди мають знати про інклюзію. І ставлення до цього має бути толерантним, усвідомленим і відповідальним. Щоб люди з інвалідністю і люди з особливими потребами були адаптовані в суспільство. І щоб ми були готові до того, що такі люди можуть бути нашими друзями. І щоб всіх об'єднувала людяність, щирість, правда і цікаве людське життя. Бо кожна жива людина заслуговує право на щастя.

Ці оповідання доносять не сам сюжет твору, а його сенс. Це не оповідання про «інвалідів», а історії різних людей. У фокусі кожного оповідання історія сильної особистості, а не «інваліда».

Але всіх цих героїв об'єднує життєлюбство, щирість і деколи драматичне, але насичене і цікаве людське життя.

І акцентами цих книжок є не «пожаліти» цих людей, а сприйняти, зрозуміти. І це є одне з пріоритетних завдань цих творів. Щоб кожен із нас міг побачити себе в творі і наповнитись новими відтінками та вимірами різних життєвих ситуацій. Тому що тема інклюзії дуже складна і актуальна і потребує сприйняття суспільством.

Проблема толерантного виховання особистості є надзвичайно актуальною як для батьків і педагогів, так і для суспільства в цілому, оскільки в процесі засвоєння моральних цінностей діти навчаються добра, милосердя, добротності, відповідальності, співчуття, турботливості. Розвиток моральних якостей людини тісно пов'язаний із розвитком її духовності. Духовний потенціал особистості проявляється через її духовні потреби та цінності (інтелектуальні, моральні, естетичні), емоційну культуру, моральні й естетичні ідеали, світогляд, здатність до творчості.

У процесі досягнення мети передбачається реалізація таких завдань [33]:

- створення належних морально-етичних умов для самопізнання, самореалізації дітей;

- ознайомлення дітей з особливими освітніми потребами і толерантністю;
- ознайомлення учнів із моральними цінностями: істини, благочестя, добра, любові, краси, гідності, обов'язку, совісті, честі;
- формування свідомої та відповідальної особистості дитини на основі духовних, моральних та культурних цінностей через оповідання про інклюзивність;
- збагачення словника дітей словами, пов'язаними із особливими освітніми потребами;
- залучення дітей до активної діяльності на основі духовно-моральних цінностей;
- забезпечення взаємозв'язку сім'ї і навчального закладу в духовно-моральному вихованні дітей;

Тому інклюзивні оповідання потрібні дітям, щоб навчити їх любити, поважати, співчувати і виражати ці почуття. Тому що це не менш важливо ніж учити грамоту, письмо і рахунок.

Оповідання «Тетта інклюзія» є коротенькі і це діє змогу прочитати одне оповідання і пороздумувати. Кожне оповідання – особливе і викликає роздуми і особливі почуття, які людина мусить пережити. В цих оповіданнях в центрі подій знаходиться не просто людина з обмеженими можливостями, а розкривається її внутрішній світ, людські прагнення та вчинки в першу чергу як особистості.

Оповідання «Тетта інклюзія» має великий виховний потенціал оскільки вчить людей мріяти, радіти життю, бути сильнішим незважаючи ні на що. Вони допомагають учням зрозуміти, що не варто засмучуватись через дрібниці, а потрібно шукати приводити радіти і жити далі.

Бачити перш за все людину, а не інвалідність, або відмінності. Діти одразу звертають на це увагу, але не налаштовані на негативне, а зацікавлено. Переляк, негатив і осуд вони можуть «зчитати» з реакції дорослих. Вони мають навчитися підтримувати, а не жаліти.

Жити з відмінностями – складно. Багато речей, на які ми навіть не

звертаємо уваги таким людям даються нелегко. Але потрібно вміти відрізнити жалість від підтримки. Тому що жалість робить людину, яку ми жаліємо, маленькою і беззахисною в наших очах, і в очах оточуючих. Підтримка ж – це розмова на рівних. Багато, що в цих людей нас може бентежити або лякати. Тому потрібно більш дізнаватися про людей з особливими освітніми потребами, щоб зрозуміти їх і полегшити їм життя.

Тому що всі люди є частинкою суспільства, а не об'єктом благодійництва. Треба вчити дітей змалку, що ні дня має бути бар'єрів для інтеграції в суспільстві. Бар'єри породжують дискримінацію, і ставлять людей з особливими освітніми потребами у становище, що принижує його гідність. На основі інклюзивних творів потрібно виховувати в дітях сприйняття всіх людей рівними хоч і всі люди різні. І в кожній людині є своє таланти і своя супер сила. І від виховання і сприйняття залежить їх ставлення і сприйняття оточуючих. Мета інклюзивної літератури навчити дітей толерантності, терпіння, терпимості, розуміння, дружнього ставлення, адекватного сприйняття. Всі люди мають право на участь у звичайних справах суспільство, працювати, вчитися, голосувати на виборах та інше. І від нас інклюзивним людям потрібно підтримка, допомога саме в усуненні «бар'єрів», але в жодному разі не жалість або поблажливість.

Тільки тоді коли ми перестанемо жахатися інших людей з обмеженими можливостями і спокійно сприймати без винятку не зважаючи на індивідуальні відмінності, саме тоді ці люди будуть відчувати себе повноцінними членами суспільства. Інклюзивна література показує на конкретних прикладах, що людина з різними відмінностями чи фізичними вадами не відрізняється від інших в психологічному стані. Це допомагає розвивати в дітях чутливість дитини і пояснює дітям відмінності від людей. І в кожній людині треба бачити саме людину і її внутрішній світ, а не її особливості і відмінності.

Потрібно більше такої інклюзивної літератури і розмов з дітьми про інклюзію, щоб діти вміли спілкуватися та піклуватися про людей з відмінностями. Така література може використовуватися як запобіжна

методика, щоб попередити якусь небажану поведінку, навчити дітей якимось новим навичкам, словам, які діти мають застосувати і вчинкам, які вони мають робити, щоб допомогти соціальній адаптації інклюзивних людей.

Ця література допомагає підготувати покоління здатною адаптуватися до нових умов, приймати самостійний вибір, проявляти ініціативу і наділити достатньо високим рівнем моральної вихованості. І значна роль у такому вихованні належить вчителю, який поряд з учнем. Тому що майбутнє особистості, сім'ї, держави, людського суспільства і цивілізації в цілому значною мірою залежить від того, які цінності закладаються в душі молодого покоління.

Читаючи інклюзивну літературу у учнів викликає інтерес до свого внутрішнього світу, до переживань пов'язаних з моральними поняттями та проблемами. Ростає їх самосвідомість, поглиблюється самооцінка і все це створює умови для формування моральних поглядів та понять, що дає змогу дітям стати особистістю, яка вміє самовдосконалюватися і характеризується єдністю свідомістю моральних мотивів поведінки і суспільно-корисної діяльності. Моральна свідомість особи це сплав почуттів, уявлень, оцінок і самооцінок, поглядів і переконань людини. І у всіх людей є власні інтереси, здібності, таланти, які вони можуть поділитися з іншими. Потрібно лиш зробити так, щоб вони відчули себе повноправними людьми суспільства. В дитинстві діти мають усвідомити, що до всіх потрібно ставитися з повагою, вчитися жити в за злагоді, дружити так, щоб посилити в людях почуття гідності та самоповаги.

На життєвому шляху нам трапляються різні люди. Одні фізично розвинені, але духовна сила в них слабка. Такі люди можуть робити погані вчити, а може бути навпаки, що люди від народження мають якісь фізичні недоліки, але мають багатий внутрішній світ і велику духовну силу. І слід вміти допомагати таким людям в труднощах.

Адже вони так само хочуть вчитися, відчувати радість від спілкування з друзями, милуватися природою. І ми маємо виховувати в собі і в дітях

толерантність. Бо це саме те чого так не вистачає сьогодні людям: терпіння, терпимості, розуміння, дружнього ставлення, адекватного сприйняття.

З розумінням приймати інших людей і поводитись коректно і адекватно. В цьому нам може допомогти інклюзивна література, щоб кожен взяв для себе щось цікаве та корисне. І вміти встановлювати толерантні відносини, бо це є важливе завдання сучасного суспільства. І від цього залежить наше майбутнє. А оскільки все починається з дитинства, то першочерговим завданням школи є здійснення програм виховання, що направлені на формування в учнів доброго ставлення до людей. Одним із завдань педагогів донести до дітей через інклюзивну літературу виховання з любов'ю, в ім'я любові, з добротою і милосердям, у душі миру та поваги до прав людини.

Відкритість душі, доброта закладені в дитині від природи. Їх тільки потрібно розбудити і вчасно підтримати. Виховання у дітей цих рис це шлях до гуманізації суспільства, партнерство співпраці. Для того, щоб реалізувати педагогіку толерантності вчитель насамперед мусить використовувати різну літературу вчить жити в атмосфері взаємоповаги, взаєморозумінні, співчуття. На прикладі героїв з інклюзивних оповідань вчитель доносить дітям, як спостерігати життя, помічати людську доброту, жертвовність, мужність і боротися з безсердечністю, жорстокістю, байдужістю. Звідси у дітей формується толерантність, терпіння і поблажливість до відмінностей, доброзичливість, уміння вислухати інших, не засуджувати інших, стати на їхню позицію, здатність до співпереживання, гуманізм.

Вчитель має донести все до дітей, так щоб не зважати на власні емоції. Створити у дітей свої власні якості, естетичні почуття, здібності, нахили до творчого мислення. Література є духовним полем, де засіваються зерна доброзичливого ставлення до оточення любові до ближнього. Допомагає поставити себе на місце літературному герою, пережити внутрішньо чужий біль, сподівання, важкий і радісний настрій - це чудово школа для формування чистоти, помислів і високої моральності, інклюзивна літератури формує розум дитини, його волю і психіку його відчуття, людський характер, а саме формує

особистість.

Література розширює життєвий досвід дитини і створює для неї духовно-емоційне середовище, в якому органічна злитість естетичних і моральних переживань збагачує і духовно розвиває особистість дитини. Чим більше інклюзивної літератури будуть читати діти тим більше в неї буде кругозір і сформується свій світогляд і моральні уявлення про людей з особливими потребами. Уроки, які діти отримують з прочитаного збагачують і засвоюються як щось особисте пережите самим собою, а не відсторонене та нав'язане.

Підсумовуючи вище сказане можна зробити висновки, що толерантне виховання дітей в сучасному світі є необхідним. У невід'ємною частиною такого виховання є інклюзивна література. Читаючи і розуміючи, про що йдеться діти вчаться взаємоповазі, взаєморозуміння, готовності до сприйняття людей, інших поглядів, звичаїв, традицій, відмінностей, вміння приймати кожного члена суспільства, як особистість.

Ключовим завданням сучасної школи має різнобічне піклування і виховання особистості в душі поваги до оточуючих.

За допомогою інклюзивного твору «Тетя інклюзія» донести дітям розуміння того, що всі люди різні - не кращі, не гірші, а просто різні. Потрібно сприймати людей такими, якими вони є, не намагаючись змінити в них те, що нам не подобається. Важливо цінувати кожную людину, як особистість, поважати її думки, почуття, ідеї, вірування. Найголовніше завдання кожного - здатність знайти себе, зберегти «власне обличчя» і за будь-яких обставин залишитися собою.

Отже тільки умінь проектування і реалізація двох складових освітнього процесу – наочно-змістовної і процесуальної приводить до формування толерантності як найважливішої характеристики в українському демократичному суспільстві. В найбільшій мірі це залежить від педагогічної майстерності учителя молодших класів, прояву його особистості толерантності в освітньому процесі.

Педагоги на прикладі інклюзивної літератури мають виховувати

толерантність у школярів, а також допомогти деяким батькам усвідомити необхідність толерантного ставлення, поваги до дітей, визнання рівності інших, готовності миритися з чужою думкою, повага людської гідності, терпимість до чужих думок, вірувань і поведінки, відмови від домінування зла, насильства. Доброзичливе ставлення до інших демонструє взірць гуманної взаємодії між людьми. Спонукає всіх дітей, навіть і тих, які мають особливі потреби допомагати один одному. Розповідати дітям про людей, які працюють з іншими і допомагають їм без думки про те, що потім їх похвалять, чи віддячать їм.

Однією з умов вирішення проблеми інклюзії є докорінна перебудова суспільної етики і реалізації гуманістичної концепції розвитку особистості. Необхідно повністю змінити ціннісні орієнтації соціального оточення. І краще цьому вчити дітей молодшому шкільному віці, щоб у дорослому житті вони належно сприймали всіх людей в суспільстві.

На виховання сучасного покоління впливають різні чинники, але оповідання почуті в дитинстві й увібрані на емоційному рівні можуть справити на дитину вирішальне значення. Інклюзивні оповідання оволодівають почуттями дітей, тому, що через них діти пізнають світ не тільки розумом, але й серцем. Колізії цих оповідань сприймаються і усвідомлюються дітьми і для них справжньою школою збагачення духовним досвідом і моральністю, що допомагає і навчає розрізняти хороше від поганого, виховує віру в добрі вчинки.

Працювати з інклюзивними художніми оповіданнями має педагог молодших класів з дітьми, щоб добратися до їх сокровенного морально-духовного сенсу. Така література направлена на те, щоб прилучати дітей до загально-людських цінностей виховуючи толерантне ставлення до різних людей і їх відмінностей. Прочитана в дитинстві інклюзивна художня література відіграє важливу роль у формуванні особистості і створенні системи особистісних цінностей, які в майбутньому людини застосує в житті. Такі твори мають правильно добиратись до дітей, і мають охоплювати частину вихованих тим, що необхідні дітям для засвоєння. Адже саме в молодшому шкільному віці

формується світогляд особистості, рівних естетичного розвитку і інтереси.

Тому задачею педагога молодших класів є підбір інклюзивної художньої літератури, яка доступна розумінню молодших школярів. Такі твори мають бути талановито написані і відповідати специфіці молодшого шкільного віку.

Певним чином світогляд і мораль осідають і закріплюються в характері дитини в вигляді звичок, способів поведінки. Отже цілеспрямований, систематичний вплив на поведінку дитини формує особистість з моральними якостями відповідно до ідеалів та принципів моралі духовних цінностей й потреб, які стануть мотивом її вчинків. Цей вплив здійснюється передусім через приклад в усіх його проявах, пояснення в роді необхідності, звернення до почуттів. Здійснюючи вчинок відповідно до моральних вимог і почуття обов'язку, дитина зазвичай переживає радість, гордість.

Поступово така поведінка дитини набуває характеру, звички. У дитини в молодшому шкільному віці у дитини формуються такі почуття, як справедливість, любов до інших. І згодом ці почуття формують перші морально-етичні оцінки, відбувається регуляція вчинків, дій, бажань дитини відповідно до встановлених естетичних, етичних, моральних вимог суспільства. Позитивні емоційні стани – це основа доброзичливого ставлення до людей, готовності до спілкування. Негативні емоційні стани можуть послужити причиною озлобленості, заздрості, страху, осуду. Дитина в молодшому шкільному віці осягає значення естетичних становлень через розсудливе емоційне спілкування з дорослими чи іншою дитиною. Естетичні еталони виступають як взаємопов'язані полярні категорії «Добра» і «Зла». Морально-духовне виховання дитини значною мірою залежить від того, наскільки у не розвинена здатність співвідносити свої дії з естетичними еталонами. Неважко передати дітям знання про моральні цінності виконання моральних правил.

Набагато складніше виробити в них певне ставлення до моральної норми, бажання слідувати доброму й протистояти поганому. Знання естетичних норм недостатнє для того, щоб дитина самостійно, а не під «натиском» дорослих, а за власним бажанням здійснювала моральні вчинки. Морально-духовне виховання

дитини молодшого шкільного віку є керованим і цілеспрямованим психолого-педагогічними процесом взаємодії дитини з елементами духовної культури. У ці цінності започатковуються дитиною із засвоєння дитиною вічних духовних цінностей, милосердя, співчуття, прагнення правди, добра й руйнації зла, ставлення до ближнього. Набути якості з моральних і духовних цінностей усвідомлюються й перетворюються на власні переконання і стають мотивами й стимулами до життя за законами мудрості, добра й краси.

Виховання дитини в молодшому шкільному віці відбувається в тісному взаємозв'язку з її емоційним розвитком. На це впливає зокрема мистецтво, художня література і інклюзивна художня література, яку здатні сприймати діти молодшого шкільного віку. Це все знайомить дітей з подіями і явищами навколишнього світу і формує в них моральні і духовні цінності, через світ героїв. Виховний вплив творів інклюзивної збірки «Terra інклюзія» відкриває широкий світ відносин і переживань, розкривають і тіньові сторони життя і його труднощі готуючи дітей до життя в соціумі розвиваючи світ почуттів і великих думок. Складний світ літературних героїв збагачує почуття й розкриває свідомість дітей, художня інклюзивна література допомагає їм оцінювати інших людей в різноманітних ситуаціях і сприяє поступовому входженню ще маленької людини у складний світ дорослого життя, взаємовідносин та співпраці.

Проблема виховання моральних почуттів є об'єктивом наукових досліджень відомих філософів, багатьох педагогів та психологів, тому, що моральні почуття не закладені генетично, або природою, а їх потрібно виховувати, і саме вони є основою формування моральної особистості. Багатогранність і значущість виховання моральних почуттів у становленні особистості зумовлені посилену увагу до вивчення цієї проблеми. Це цілком закономірний процес, оскільки мораль як форма суспільної свідомості постійно змінюється під впливом нових якостей з іншого боку є і спільні риси у моралі різних часів і народів [54].

Ще Аристотель твердив, що не стільки розум, «скільки вірно націлений

рух є початком добрих діянь». Платон вказував, що спосіб життя людини визначає характер їх моральної свідомості. Конфуцій моральні й духовні прагнення вважав ідентичними. Головним для нього було милосердя, співчуття, любов до людей [54]. Морально-етичне виховання основа розвитку і формування особистості, що усвідомлювалося з давніх давен народною педагогікою та вчинками дидактики які наголошували, що підготовка людини-громадянина не може зводитися тільки до її освіти і розумового розвитку. Ще давній древньоримський філософ Сенека радив «Навчи спершу добрих правил моралі, а потім мудрості, бо без перших важко навчитися останніх»

Василь Олександрович Сухомлинський вважав «Ніхто не вчить маленьку людину, будь байдужим до людей, ламай дерева, попирай красу вище за все став своє особисте». Все діло в одній, в дуже важливій закономірності морального виховання. Якщо людину вчать добру, вчать уміло і розумно, вимогливо, в результаті буде добро. Вчать ні зла (дуже рідко, але буває і так) в результаті буде зло. Не вчать ні добру, ні злу – все одно буде зло, тому, що і людиною її треба зробити. Василь Олександрович говорив, що непорушна основа морального переконання закладається в дитинстві і ранній юності, коли добро і зло, честь і безчестя, справедливість доступність для дитини лише при умові яскравої суті того, що вона бачить, робить, спостерігає [58]. Основним змістом виховного процесу художньої інклюзивної збірки «Тетра інклюзія» стає залучення особистості до створення людством системи гуманістичних моральних цінностей, сприйняття становленню її сутнісних сил, творчої активності, власного високоморального життєтворення.

На глибоке переконання К. Ушинського «ні слова, ні думки, н навіть вчинки не виражають так чітко і вірно нас самих і наше ставлення до світу, як наші почуття, у них чути не характер окремої думки, не окремого вирішення, а весь зміст душі нашої та її будову» [55].

Виховання моральних почуттів знаходиться у тісній залежності не тільки від рівня етичних уявлень дітей, а й від того, чи здатні вони емоційно реагувати на різні події, радіти, співпереживати, обурюватись «Необхідні нові виховні

технології, які б враховували насамперед глибинні психологічні закономірності емоційно-чуттєвого розвитку особистості.» У таких є збірка оповідань «Терра інклюзія». Моральні почуття належить до особливої групи вищих почуттів. В житті людини емоції і почуття перебувають у нерозливній єдності з пізнавальними процесами. Не буває «чистих» емоцій і почуттів, вони завжди викликаються тим, що ми відчуваємо, сприймаємо, уявляємо, про, що думаємо. У них виявляється ставлення людини до суспільства, діяльності самої до себе. Під їх впливом формується етичні уявлення про добро і зло, красу і потворність, правду і неправду, віру і честь [55].

Оволодіння способами розв'язування різних моральних завдань, опанування їх змісту потребує наявності в дитини значного запасу етичних знань. І все це педагог молодшої школи має донести до дітей. В цьому йому допомагає художня інклюзивна література, а саме збірка «Терра інклюзія». Педагог не тільки розкриває зміст оповідань, а й створює проблемні ситуації (на заняттях) під час читання твору), щоб дошкільники мали змогу скористатися набутими знаннями.

Головним завданням педагогів молодшої школи є формування в дітей морально-етичної виховання моральної культури особистості, яка включає такі компоненти:

- Індивідуальну моральну свідомість, моральні почуття, моральні стосунки, поведінку і спілкування. Виховання особистості, яка маючи стійкі позитивні мотиви поведінки, діє в будь яких обставинах у відповідності з морально-етичними нормами поведінки.

Включення в виховний процес художніх оповідань «Терра інклюзія» включає в себе:

- Розвиток у дітей моральної свідомості (формування потреб мотиваційної сфери і озброєння знаннями, суті, норм і правил моральної поведінки);
- Вироблення і розвиток моральних почуттів;
- Формування і закріплення стійких моральних вмінь, навичок і звичок;
- Закріплення і постійний розвиток волі та позитивних рис характеру;

Тому завданням морально-етичного виховання завжди будуть [58]:

- Виховання доброти, чуйності, готовності прийти на допомогу будь-якій людині в біді, здатність співчувати, виховувати внутрішню потребу жити та діяти за принципами загальнолюдської моралі;

- Послідовно привчати дітей до моральних норм суспільства;

- Формувати та спрямовувати їх свідомість, почуття, поведінку на оволодіння і реалізацію моралі суспільства.

Важливими морально-етичними цінностями, які визначають поведінку особистості є совість, чесність, справедливість, свобода, рівність, справедливість, повага, толерантність, гідність, працелюбність, відповідальність.

Сформованість цих моральних норм полегшує сприймання молодшими школярами норм, які в свою чергу сприяють глибшому усвідомленню моральної істини. Водночас моральна норма дає змогу побачити й усвідомити ту межу моральної поведінки, за якою починається аморальні й протиправні вчинки.

В свою чергу педагог має роз'яснити школярам:

- Критерії моралі;

- Провести бесіди на моральні етичні теми;

- Обговорювання оповідань в яких розказується про різні життєві ситуації;

- Вчити дітей аналізувати вчинки героїв, оповідань, визначати їх моральну сутність;

- Формування критичного ставлення до своїх вчинків і поведінки.

Розглянувши вищеподаний матеріал можна зробити висновки, що впровадження в програму молодшої школи збірки «Terra інклюзія» є необхідністю в сучасній українській школі. Такі оповідання вчать вмінню цінувати оточуючих і бачити в них те прекрасне, що вони мають. Формують в школярів відповідальність, співчуття, щирість, вміння володіти собою, впевненість і силу волі.

Інклюзивні оповідання прививає дітям поняття етика, мораль і формує

цінності, які притаманні освіченій, культурній і толерантній особистості. Тому, щоб виховувати гідних громадян новою українського суспільства без стереотипів і негативного ставлення до оточуючих потрібно впроваджувати в виховний процес молодших школярів української школи більше інклюзивної художньої літератури, подібної до збірки «Terra інклюзія».

2.3. Аналіз досвіду ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в Новій українській школі

В цьому параграфі ми проведемо аналіз досвіду ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в Новій українській школі. Проводячи виховні процеси за допомогою інклюзивних творів педагоги розв'язують «філософські проблеми» творів на доступному рівні дітям. Щоб діти змогли зрозуміти твір, проаналізувати його, дати свої судження. Пояснити своє сприйняття твору.

Інклюзивні твори спонукають дітей молодшого шкільного віку до вироблення відповідних висновків, стимулюють дітей наслідувати вчинки героїв або навпаки вчиняти по-іншому. Осмислення цих творів допомагає, як дітям, так і педагогам знайти спільну мову з батьками у вихованні їхніх дітей, навчають правильно сприймати дійсність.

Ознайомлення молодших школярів з інклюзивними оповіданнями здійснює виховний вплив на дітей. І це відбувається не прямо, а опосередковано, через художні образи, що наділені підтекстовими смислами. Спонукає дітей заглиблюватись у художні смисли проблематики твору, щоб він відчув і зрозумів всю суть оповідання.

Досвід втілення в школі інклюзивної літератури показує, що діти набувають особливі почуття, які вони мусять пережити і викликає в них різні роздуми. Тому що в центрі таких оповідань знаходиться не просто людина з обмеженими можливостями, а розкривається її внутрішній світ, людський світ, людські прагнення та вчинки. І формують особистість дитини. Діти мають розуміти, що дуже часто люди з особливими освітніми потребами є людьми з

високими моральними цінностями з глибокою душею і люблячим серцем, незважаючи на свої повсякденні проблеми, побутові справи і особисте життя.

Багато різних досліджень показало, що читання в початкових класах та обговорення з педагогом творів про інклюзію сприяють глибокому розумінню дітьми проблем оточуючих. Викладання такої літератури в молодшій школі розширює світогляд дітей і погляди на соціальні проблеми. І дуже важливим аспектом є подання педагогом такої інклюзивної літератури. Щоб сформувати в дітей толерантне, а не упереджене ставлення до інших людей.

Розглядаючи інклюзивну літературу діти бачать індивідуальні відмінності людей і, що межі щодо нормальності і інвалідності є дуже плавними. І служать різними цілями для різних людей. Тому діти мають навчитися розуміти, що всі ми індивідуальні, але всі маємо однакові права. Читаючи такі оповідання в молодшій школі та обговорюючи з педагогом, діти бачать історії, що відображають реальне життя людей і використовують свою уяву, щоб досліджувати та розуміти власний світ. У деяких таких оповіданнях наводяться приклади дітей з особливими потребами, яким допомагали інші, визнавали їх сильні сторони дітей, і кожен має унікальні обдарування та здібності.

У центрі обговорень дітей з педагогом інклюзивних художніх оповідань формується думка про те, чи симпатизували читачі героям через їх схожість чи недоліки, і чи відкрила ця симпатія інший погляд на людей у «реальний світ». Діти усвідомлюють соціальні наслідки прочитаних історій, наприклад справедливе та рівне ставлення, засудження чи висміювання інших.

Діти вчаться тому, що це нормально бути іншою людиною і не потрібно їх судити.

Ці твори допомагають дітям наповнитись любов'ю до інших людей. Це є своєрідна профілактика байдужості, черствості і жорстокості. Щоб змалку вони усвідомили, що усі люди мають права, які не можна ні передати іншій людині, ні забрати. Відповідно кожна людина має права на повноцінну освіту і життя без дискримінації. Незважаючи на причину інклюзії, характер і складність порушень розвитку. Всі ми є громадянами одного суспільства.

Інклюзивна література привчає дітей змалку надавати людям з потребами необхідну підтримку, щоб вони змогли максимально розкритись і проявити свої можливості і здібності і прискорити процес їхньої інтеграції в суспільстві.

На основі інклюзивних творів педагог допомагає дітям сформуванати правила поведінки з інклюзивними людьми. І ось деякі з цих правил [53]:

1. Коли ви розмовляєте з людиною з інвалідністю, звертайтеся безпосередньо до неї, а не до супроводжуючого (або сурдоперекладача), який присутній при розмові.

2. Коли вас знайомлять з людиною з інвалідністю, природним є потиснути руку - навіть тим людям, яким важко рухати рукою, чи людям, які користуються протезом. Вони можуть зробити це правою чи лівою рукою.

3. Коли ви зустрічаєтеся з людиною, яка погано бачить або незряча, обов'язково називайте себе й тих людей, які прийшли з вами. Якщо у вас спільна бесіда у групі, не забувайте пояснити, до кого ви в даний момент звертаєтесь, і назвати себе. Якщо ви виходите із групи, не забувайте про це повідомити вголос.

4. Якщо ви пропонуєте допомогу:

а) почекайте, доки людина погодиться прийняти;

б) потім запитайте спершу, що і як саме робити. Якщо ви не зрозуміли, не соромтеся і перепитайте.

5. Звертайтеся до дітей з інвалідністю на ім'я так само, як і до інших дітей; а до підлітків- так само, як і до дорослих.

6. Спіратись на чийсь інвалідний візок-це те саме, що спіратись на його власника. Інвалідний візок це частина недоторканого простору людини, яка ним користується.

7. Розмовляючи з людиною, яка має труднощі з мовленням, слухайте її уважно. Будьте терплячими та чекайте, поки вона завершить фразу. Не поправляйте її і не закінчуйте речення за неї. Не соромтеся перепитати, якщо ви не зрозуміли співрозмовника.

8. Коли ви розмовляєте з людиною, яка пересувається в інвалідному візку,

намагайтесь розмістити себе так, щоб ваші очі були на одному рівні. Вам буде легше розмовляти, а Вашому співрозмовнику не потрібно буде закидати голову.

9. Щоби привернути увагу людини, яка погано чує, помахайте їй рукою або поплескайте по плечі. Дивіться їй в очі й розмовляйте чітко, водночас майте на увазі, що не всі люди, які поганочують, можуть читати по губах. Розмовляючи з тими, хто може читати по губах, розмістіться так, щоб на вас падало світло і вас було добре видно. Намагайтесь, щоб вас нічого не закривало.

10. Не бентежтесь, якщо випадково промовили «Побачимось» або «Ви чули про це?» людині, яка не може бачити чи чути.

Отже ми робимо висновки, що досвід ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність дає змогу дітям вирости людьми з правильним і тактовними поглядами на інших людей. Не ставити ні на кого ярлики за незнання та грубість. Щоб уміти відстоювати свої інтереси і допомагати іншим, які потребують їх захисту чи допомоги.

Ознайомлення з інклюзивною художньою літературою наповнює дітей моральними цінностями і особистим духовним багатством, пробуджує до свідомості і розкриває взаємовідносини між людьми, які дивують величчю, красою і силою свого внутрішнього світу.

Висновки до розділу 2

Таким чином ми визначили, що оповідання про інклюзивність (за збіркою «Terra інклюзія») в новій українській школі є дуже необхідні. Своїм змістом вони вчать маленьких школярів до толерантного ставлення до оточуючих, небайдужості.

І завданням педагога є донесення до дітей інклюзивного оповідання. Щоб ширше і цікаво донести зміст таких інклюзивних оповідань до дітей педагог застосовує різні методи. Розробляє і використовує методичні інструментарії ознайомлення молодших школярів із оповіданнями про інклюзивність.

Впроваджує різні методи і прийоми. І обов'язково орієнтується на

індивідуальні особливості дітей. Використання таких методів і прийомів є однією з найважливіших умов реалізації вивчення і усвідомлення оповідань про інклюзивність. Читаючи дітям текст педагог вчить їх оцінювати вчинки героїв, вдивлятися у себе, у відносини з оточуючими.

За допомогою такої літератури формується психічний, мовленнєвий, духовний розвиток дитини й сприяє поступовому входженню ще маленької людини в складний світ дорослого життя, взаємодії, співпраці.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Здійснивши експериментальне дослідження, ми, в цілому, дійшли наступних висновків:

1. Застосувавши метод аналізу наукових джерел, нами вивчено і проаналізовано вітчизняну та зарубіжну літературу щодо сучасного стану впровадження інклюзивної освіти в Україні.

Розкрито сутність та значення впровадження інклюзивної освіти в Україні і визначено, що є важливим етапом формування моральної культури особистості. І на основі проведеної роботи можемо зробити висновки, що існує дуже велика проблема з впровадженням інклюзивної освіти в Україні. Але на даному етапі вже є значні зміни і запроваджено нові спеціалізовані форми навчання. І одною з таких є інклюзивна форма освіти, яка передбачає систему освітніх послуг, які дають дитині з особливими потребами навчання в загальноосвітньому закладі.

Таке навчання дає змогу не виділяти одних людей від інших, а допомагає їм налагоджувати спільне навчання, в якому всі діти мають рівні права, зважаючи на їх здібності, потреби та інтереси. Для нашої освіти це новий досвід, але уряд України робить багато зусиль, щоб всі без винятку рівну шкільну освіту.

І кожен вчитель в новій українській школі вмів працювати з дітьми з особливими освітніми потребами в рамках «інклюзивного навчання».

Наша країна поступово та неухильно рухається до визнання міжнародних норм рівності прав людей з особливими освітніми потребами. На жаль системі освіти у нас чимало проблем і тому особливі діти вчаться в звичайних школах в основному завдяки професійній творчості педагога. Але педагоги навіть без

спеціальних засобів намагаються включити дитину в клас.

2. Здійснюючи аналіз інклюзивної літератури ми охарактеризували зміст та особливості збірки оповідань «Терра інклюзія».

Одним із багатьох художніх інклюзивних творів в сучасній Україні є збірка «Терра інклюзія». Це три книжки, які складаються з різних оповідань, але в усіх відтворено тему життя. Такою різкого, але наповненого любов'ю і внутрішньою силою людського характеру. Головною характеристикою цих оповідань є відтворення життєвих історій різних людей в художніх оповіданнях. Життєві обставини в героїв цих оповідань різні, але всі вони прагнуть жити гідним, повноцінним життям.

Всі історії в збірці «Терра інклюзія» є реалістичними і дозволяють читачу глибше проникнути і розібратися в тому, що відбувається з героєм. Основною характеристикою цієї збірки є те, що автори змогли передати нам проблеми, думки, переживання, настрої і прагнення своїх персонажів і донести до читачів, і дати зрозуміти, що всі ми різні, але дуже вразливі і кожен з нас має право на своє комфортне і повноцінне життя. І на однакове ставлення без будь якої дискримінації.

Ця збірка дає нам змогу побачити світ іншим поглядом і не залишатися байдужим до інших, бо всі ми є повноцінним членами одного суспільства з однаковими правами.

3. Провівши констатувальне дослідження стану ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність в Новій українській школі, маємо підстави стверджувати, що треба запроваджувати різні методи навчання молодших школярів для того, щоб вони краще зрозуміли, що інклюзія це не вирок, а ситуація. І вчитель має навчити проявляти толерантність до всіх людей. Діти це майбутнє нашої нації і в майбутньому новому українському суспільстві має прийняття всіх людей, незалежно від їх особливостей і відмінностей.

Нами було виокремлено критерії у процесі оцінювання кінцевої мети морального виховання через інклюзивні оповідання:

- моральна позиція, виражена у розумінні учнями істинно морального аспекту поведінкових дій, жива реакція на добре і погане, відповідне ставлення до людей, до природи;
- творчо-моральний активізм, виражений у самостійному оперуванні дитиною мовним та логічним алгоритмом мислення у відборі ситуацій моральних проблем, теоретичних і практичних;
- усвідомлення сутності цінностей та суспільно-значимої важливості здійснення добрих вчинків для оточуючих;
- стабільність моральної поведінки кожної дитини в буденних та нестандартних ситуаціях;
- відносна самостійність поведінки при відсутності контролю зі сторони дорослих;
- уміння передбачити і обійти суперечності, небажані ситуації, конфлікти

4. Також ми виокремили особливості ознайомлення молодших школярів з оповіданнями про інклюзивність збірки оповідань «Тетта інклюзія» в Новій українській школі.

Можемо підвести підсумки проведеної нами роботи і зробити висновки, що потрібно покращувати стан інклюзивної освіти в Україні. І для цього потрібно більше інклюзивної художньої літератури. Саме такої, як збірки оповідань «Тетта інклюзія». Ознайомлення школярів з такими оповіданнями дасть змогу дітям краще зрозуміти, що таке інклюзія. І як ставитися до цієї проблеми в оточуючих. Читаючи таку літературу і розуміючи про, що йдеться, діти вчаться взаємоповазі, взаєморозумінню, готовності до сприйняття людей інших обрядів, звичаїв, традицій, відмінностей, вміння приймати кожного члена, суспільства, як особистість, піклування виховання, як особистість, піклування виховання особистості в душі поваги до оточуючих. За допомогою інклюзивних художніх оповідань вчитель має донести школярам, що всі люди різні. Не кращі і не гірші, про різні і потрібно їх сприймати такими, які вони є, не намагаючись в них

змінити те, що вам не подобається. А поважати їх думку і почуття, ідеї, вірування.

Якість будь якого суспільства залежить від здатності людей співіснувати одне з одним, від того, як вони сприймають одне одного, чи поважають і підтримують чи навчаються один від одного чи об'єднують свої зусилля в ім'я загального добра й духовного життя. Тому потрібно більше говорити про інклюзію. І краще це робити в молодшому шкільному віці, щоб виховати толерантні особистості у яких є своя думка, поведінка, мова, реакції, вірування й переконання, прагнення і вираження внутрішнього світу. Щоб у подальшому в Україні люди з розумінням ставилися до всіх без винятку. І створювали умови для колективного життя та освіти, без перешкод, зважаючи лише на потреби, інтереси і можливості людини, і не притискаючи її прав.

І впровадження інклюзивної художньої літератури є одним з етапів виховання здорової, свідомої нації, яка зможе розвивати країну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Terra інклюзія 2019. Збірка інклюзивних оповідань. (2019). Київ.: Видавничий центр «12», 256.
2. Terra інклюзія 2020. Збірка інклюзивних оповідань (2020), Київ.: Видавничий центр «12», 352.
3. Бак Ю. А. Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти. Режим доступу: <https://www.sites.google.com/site/urijbak/10-%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81/10-gromadanska-osvita/19-tema-3-stereotipi-ta-uperedzenna-diskriminacia-konflikti>
4. Безкоровайна О.В. (2009). Виховання толерантності як важливий фактор реалізації особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці: монографія. Рівне, 470.
5. Бех Іван. (1996) Гуманізація спеціальної освіти аномальних дітей як соціально- педагогічна проблема. Дефектологія.
6. Болдирєва В.Е. (2015). Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами. Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/68>
7. Бондар В.І. (2011). Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі, 247.
8. Борщевська Л.В., Зіброва А.В., Іванова І.Б. та ін. (1999). На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами. - К.: Український інститут соціальних досліджень, 79.
9. Васильків І. Д., Кравчук В.М., Сливка О.А., Танчин І.З., Тимошенко Ю.В., Хлипавка Л.М. (2018). Підручник з Громадянської освіти. 10 клас. 16, 255.
10. Васильченко Н.В., Гобод І.Ю., Гонтар О.В., Котяхова Ю.М., Ілляшенко

- Т.Д., Панок В.Г., Сосновенко Н.В., Луценко І.В., Луценко Ю.А (2013). Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби. Режим доступу: <https://psychologdcpp.in.ua/wp-content/uploads/2019/10/biblioteka/file13.pdf>
11. Відкрите досьє з інклюзивної освіти. За матеріалами ЮНЕСКО: Витяг.
 12. Віднічук М.А. (2011). Інклюзивна освіта. наукові засади, проблеми і перспективи впровадження в знз. Інформаційно методичний бюлетень, 2, 109.
 13. Ворон М.В., Найда Ю.М. (2006). Інклюзивна освіта: українські реалії, журнал «Підручник для директора».
 14. Главник О., Бевз Г. (2005). Технологія тренінгу, 112 с.
 15. Гокіна Л. (2007). Організація психологічного супроводу дітей із відхиленнями у розвитку, 12.
 16. Губарева Н.В. (2013). Аутичні діти у звичайній школі. З досвіду спілкування й роботи педагога. Журнал «Педагогічна майстерність», Кіровоград, 2.
 17. Даниленко Л.І. (2007). Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій, Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально: методичний посібник, Л.І. Даниленко (ред), 128с.
 18. Данієлс Елен Р., Кей Стаффорд. (2000). Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Товариство «Надія», 256.
 19. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка (2004). Посібник [для вчителів початкових класів], 152.
 20. Елен Р. Данієлс (2000). Залучення дітей з особливими потребами загальноосвітніх класів, Львів : Товариство «Надія», 256.
 21. Ервін Е. (2000). Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах та групах, 150.
 22. Ервін Е., Кугельмас Д. (2000). Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах та групах.
 23. Єфімова С.М. (2007). Налагодження партнерських стосунків з родинами,

128.

24. Задорожна А. А. (2020). «Терра інклюзія» - простір любові. Режим доступу: <https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/678>

25. Збірник наукових матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет – конференції (2021). Весняні наукові читання. Суми. Режим доступу: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%A1%D1%83%D0%BC%D0%B8_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf

26. Зотова А.М. (1997). Интеграция ребёнка-инвалида в среду здоровых сверстников как метод социальной адаптации. 6, 21-25.

27. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу на Волині. Режим доступу: <https://svitppt.com.ua/pedagogika/inklyuzivna-osvita-dlya-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-umova.html>

28. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу на Волині. Режим доступу: <https://svitppt.com.ua/pedagogika/inklyuzivna-osvita-dlya-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-umova.html>

29. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні (2007). Науково-методичний збірник, 336.

30. Ісак Т. В. (2018). Ділова гра з елементами тренінгу "Толерантність як показник компетентності педагога". Режим доступу: <https://naurok.com.ua/dilova-gra-z-elementami-treningu-tolerantnist-yak-pokaznik-kompetentnosti-pedagoga-67883.html>

31. Канадсько-український проект, «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com/shho-take-inklyuziya>

32. Кизимович Д.С. Соціально-педагогічна та психологічна допомога дітям і молоді з особливими потребами та їхнім батькам.

33. Ключко Т. М. (2018). Методичний посібник "Інклюзивна форма навчання

- або стежинка до кожної дитини". Режим доступу: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-inklyuzivna-forma-navchannya-abo-stezhinka-do-kozhno-ditini-35918.html>
34. Коваленко О. В. (2019). Лекційне заняття на тему: Методика проведення педагогічного експерименту. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/lekciya-na-temu-metodika-provedennya-pedagogichnogo-eksperimentu-127407.html>
35. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: Науково методичний посібник. Режим доступу: <https://docplayer.net/52178337-Diti-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-ta-organizaciya-yih-navchannya.html>
36. Колупаєва А.А. (2007). Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монографія, 458.
37. Колупаєва А.А. (2007). Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: моногр. 458.
38. Колупаєва А.А. (2009). Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія, 272.
39. Колупаєва А.А., Найда Ю.М. (2007). Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану, 128.
40. Колупаєва А.А., Наконечна Л. М. (2018). Інклюзивне навчання: вибір батьків. Харків, 56.
41. Концепція розвитку інклюзивної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912. Режим доступу: www.mon.gov.ua
42. Кримська В. М. (2020). Лекція Інклюзивна освіта. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/lekciya-inklyuzivna-osvita-208105.html>
43. Лаврецький Р.В., Мовчан І.О., М'якуш І.І. (2013). Професійна етика та етикет працівника ДСНС України. Львів, 240.
44. Лисенко О. Ю. (2020). Впровадження та розвиток інклюзивної освіти в

- Україні. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/stattya-vprovadzhennya-ta-rozvitok-inklyuzivno-osviti-v-ukra-ni-138565.html>
45. Мазуряк С. В. (2011). Методичні рекомендації щодо організації та змісту інклюзивного навчання дітей із особливими освітніми потребами. Режим доступу: <http://osvitacv.com/index.php/2011-01-11-15-03-48/inclusive-education/methods/22068-guidelines-on-the-organization-and-content-of-the-inclusive-education-of-children-with-special-educational-needs->
46. Мащенко А.Ю. (2011). Інноваційний освітній проект «В очах дитини всі діти рівні. Режим доступу: <https://infourok.ru/innovaciyniy-osvitniy-proekt-v-ochah-ditini-vsi-diti-rivni-inklyuzivna-osvita-v-zagalnoosvitniy-shkoli-976576.html>
47. Методика проведення педагогічного експерименту. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/lekciya-na-temu-metodika-provedennya-pedagogichnogo-eksperimentu-127407.html>
48. Миндруль І. Класний керівник — організатор виховної роботи в класі. Режим доступу: <https://www.sites.google.com/site/personalnijsajtvcitelaistoriie/klasne-kerivnictvo>
49. Міністерство освіти і науки України ВП «Лисичанський педагогічний коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного навчального закладу. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Режим доступу: <https://docplayer.net/83666415-Sistema-nadannya-osviti-dityam-z-osoblivimi-potrebami-v-umovah-suchasnogo-navchalnogo-zakladu.html>
50. Монке О. (2018). Світова література для дітей дошкільного віку: моральноціннісні імперативи: навч. посіб., Одеса Чорномор'я, 214.
51. Науково-методичний центр інклюзивної освіти. Режим доступу: <http://nmcio.ippo.kubg.edu.ua/>
52. Невмержицька Т. Г. (2019). Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vistup-na-pedradi-integraci->

ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-133204.html

53. Нижник О. (2004). Допомога дітям з особливими потребами.
54. Обухівська А.Г. (2017). Психологічний супровід інклюзивної освіти, 92.
55. Осмоловская О., Коназюк А., Гой О., Лелик М., Драчковская О. (2018). Terra інклюзія 2018, Київ.: Видавничий центр «12», 208.
56. Особливості організації інтегративно-інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти. Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00905318_0.html
57. Прокопова В. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду школярів. Режим доступу: <https://ukrlit.net/article1/1918.html>
58. Прокопова О. (2006). Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду школярів. Українська література в загальноосвітній школі. Пед. Пошук, 4. 24-27.
59. Професійний Стандарт за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)” : затв. наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України №2736 від 23.12.2020 року. С 1-47.
60. Ромашова О.О. (2014). Мудрість батьківської любові. Ужгород, 109.
61. Савчук М.І. Проблема морального виховання в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/dopovid-na-temu-problema-moralnogo-vihovannya-v-pedagogichniy-spadschini-v-o-suhomlinskogo-56482.html>
62. Савчук Марія (2018). Доповідь на тему : Проблема морального виховання в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/dopovid-na-temu-problema-moralnogo-vihovannya-v-pedagogichniy-spadschini-v-o-suhomlinskogo-56482.html>
63. Слободянюк Н.Г., Софій Н.З., Найда Ю.М. (2007). Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку, 128.

64. Софій Н.З., Найда Ю.М. (2007). Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально – методичний посібник, Л.І. Даниленко (ред.), 128.
65. Софій Н.З., Найда Ю.М. (2007). Концептуальні аспекти інклюзивної, 128.
66. Таранченко О.М., Найда Ю.М. (2007). Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання, 128.
67. Таранченко О.М., Найда Ю.М. (2007). Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально–виховного процесу: навчально – методичний посібник, Л. І. Даниленко (ред), 128.
68. Терещенко К. В. Толерантність особистості: міждисциплінарний підхід. Режим доступу: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v1/i52/22.pdf>
69. Токіна Л. (2007). Організація психологічного супроводу дітей із відхиленнями у розвитку, 12.
70. Туріщева Л. В. (2010). Увага! Особливі діти : ВГ «Основа», 128.
71. Туріщева Л. В. (2011). Діти з особливостями розвитку у звичайній школі (психологічний супровід і допомога): ВГ «Основа», 111.
72. Шевців З. М. (2019) Основи інклюзивної педагогіки. Режим доступу: ISBN 978-617-7519-28-6
73. Шендеровський К.(2006). Документація в соціальній роботі, 109.
74. Шнайдер В.І., (2007). Організація індивідуального навчання. Кам'янець-Подільський: «Абетка-Нова», 148.
75. Як досягати змін: Посібник для батьків і педагогів з обстоювання та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами та громадської діяльності. (2006). К. : ФОП Придатченко П.М., 140.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для опитування вчителів щодо використання інклюзивних оповідань на уроках

Анкетування проводилось в Боянській ЗОШ I-III ступенів, Новоселицького району, Чернівецької області, серед вчителів 1-4 класів.

Це опитування не є перевіркою Вашої діяльності. Організатори та виконавці дослідження гарантують Вам повну конфіденційність. Просимо Вас бути якомога відвертішими, адже саме від повноти та щирості Ваших відповідей залежатиме прийняття рішень щодо запровадження інклюзивних оповідань для ознайомлення з особливими освітніми потребами.

На основі вище сказаного ми склали таке анкетування.

1. Назвіть найвдаліші методи і прийоми для розвитку толерантності в учнів до дітей з особливими освітніми потребами на уроці.
2. Чи використовуєте ви інклюзивні оповідання для того щоб діти приймали інших та різних дітей, крізь призму прийняття літературного героя?
3. На вашу думку, інклюзивні книжки є найефективнішими та найцікавішим інструментом для, того, щоб розповісти дітям про їхніх однолітків з

особливими потребами, на лагодити зручні шляхи комунікації в інклюзивному шкільному колективі?

- Так
- Ні

4. На яких уроках ви використовуєте інклюзивні оповідання?

5. Скільки уроків ви приділяєте для ознайомлення з інклюзивними оповіданнями?

6. Яку літературу про інклюзивність ви використовуєте?

7. Як учні реагують на таку літературу?

8. Чому вчаться діти за допомогою інклюзивної літератури?

9. Як література про інклюзію формує ставлення до людей з особливими потребами?

10. Які ваші рекомендації, щодо застосування інклюзивних оповідань на уроках?

11. Чи варто застосовувати інклюзивну літературу для поглиблення знань учнів і розвиток моральних якостей?

12. Як навчити дітей виявляти толерантність, а не жалість до людей з особливими освітніми потребами?

13. Як через інклюзивну літературу донести дітям, що люди з особливими освітніми потребами – звичайні люди, які заслуговують на щастя?

14. Чи можна зцілити людину любов'ю?

15. Які є пропозиції щодо змін в організації навчально-виховного процесу в початковій школі задля посилення ефективності ознайомлення учнів з оповідання про інклюзивність?

Додаток Б

Анкетування учнів 1-4 класів, 325 учнів– авторська анкета –10 запитань.

1. Як сприймати людину з особливими потребами?

2. Чи потрібно допомагати такій людині?

3. Чи потрібно виявляти жалість до цієї людини?

4. Як толерантно ставитись до людей з особливими потребами?

5. Чи готовий ти сприймати таку людину рівноцінною?

6. Чи ти буз знайомий з людиною з особливими освітніми потребами?

7. Чи вважаєш ти людей з особливими потребами інакшими?

8. Тобі цікаво дізнаватись, що в душі таких людей?

9. Ти вважаєш, що ці люди можуть досягти великих успіхів в житті, в улюбленій справі?

